

MIKOŁAJ REJ

**Krótką rozprawa
między trzema
osobami, Panem,
Wójtem a Plebanem**

MIKOŁAJ REJ Z NAGŁOWIC

Krótką rozprawą między trzema osobami¹, Panem, Wójtem a Plebanem,

KTÓRZY I SWE, I INNYCH LUDZI PRZYGODY WYCZYTAJĄ², A TAKIŻ I ZBYTKI, I POŻYTKI DZISIEJSZEGO ŚWIATA³.

AMBROŻY KORCZBOK ROŻEK KU DOBRYM TOWARZYSZOM

Towarzyszu, posłysz⁴, nie maszli⁵ co czynić,
Postój mało⁶, nie wadzić to⁷ przeczcic⁸;
Acz są rzeczy niepoważne prawie⁹,
Podziwuj się¹⁰ też prostej ludzkiej sprawie.
Rozmawia tu z sobą trojaki stan:
Pan, wójt prosty, trzeci z nim pleban,
Wyczytając¹¹ przypadle¹² przygody¹³,
Skąd przychodzą ludziom zysk i szkody.
Bo snadź¹⁴ człowiek z przyrodzenia¹⁵ każdy
Nawięcej¹⁶ się o to stara zawždy¹⁷,

¹między trzema osobami (daw.) — dziś popr. składnia: między trzema osobami.

²wyczytać (daw.) — wyliczać.

³*Krótką rozprawą między trzema osobami* — Jedyny ocalały egzemplarz pełnego wydania utworu Mikołaja Reja (wydany w Krakowie przez Macieja Szarffenberka w 1543 r., stanowiący własność biblioteki hr. Potockich w Krakowie, mieszczącej się niegdyś w domu „pod Baranami”, sygnatura biblioteczna A. 1014) jest uszkodzony. Uszkodzenie to opisano następująco: „Egzemplarz (...) ma uszkodzone ostatnie trzy kartki tj. K2 K3 K4 w ten sposób, że urwane są brzegi z tekstem na szerokość mniej więcej dwu palców. Dopelnienie ostatnich wyrazów wierszy często nietrudne ze względu na rymy i do połowy tylko uszkodzone wyrazy; trudniej atoli dopelnic pierwsze wyrazy kart K3 i K2 verso, co tylko na podstawie odpisu A. Grabowskiego poniekąd skutecznie się dalo. Pod ostatnim wierszem zakoncznienia, pod napisem «ku temu, co czedł» na karcie K4 r. wydrukowano: «Koniec»; w tym samym wierszu atramentem dopisano jakiś wyraz, z którego tylko A duze pozostalo”. Uzupełnienia tekstu wprowadzone przez poprzednich badaczy, Ambrożego Grabowskiego i Romana Zawilińskiego pozostawiono i są one ujęte w nawiasy kwadratowe. Nie rozdzielano uzupełnień pewniejszych (w źródle w nawiasie kwadratowym) od domyślnych połączeń między wyrazami i częściami zdań, które jako mniej pewne pozostawiono w źródle w nawiasach okrągłych.

⁴posłysz (daw.) — posłuchaj.

⁵nie maszli (daw.) — konstrukcja z partykułą -li; jeśli nie masz.

⁶postój mało (daw.) — poczekaj trochę.

⁷nie wadzić to (daw.) — konstrukcja z partykułą „ci” skróconą do „-ć”: nie wadzi ci to; nie szkodzi ci to.

⁸przczcic (daw.) — przeczytać.

⁹prawie (daw.) — całkiem.

¹⁰podziwuj się (daw.) — tu: przypatrz się.

¹¹wyczytając (daw.) — wyliczając.

¹²przypadły (daw.) — zdarzający się często; *przypadle przygody*: pospolite zdarzenia.

¹³przygoda (daw.) — tu: zdarzenie, przypadek.

¹⁴snadź a. snać (daw.) — przecież.

¹⁵z przyrodzenia (daw.) — z natury; zgodnie z wrodzonymi cechami.

¹⁶nawięcej (daw.) — najwięcej.

¹⁷zawždy (daw.) — zawsze.

Aby wiedział, co się w ludziach¹⁸ dzieje:
 Więc jedno chwali, z drugiego się śmieje.
 Bo gdzie mądry przydzie¹⁹ w proste rzeczy²⁰,
 Co lepszego snadnie²¹ ma na pieczy²².
 A snadź na tym więcej mistrza poznać,
 Który umie z miedzi złoto kować²³,
 Takież z prostych rzeczy wždy²⁴ co obrać,
 Co by się wždy przygodziło schować.
 A tak i to snadź przeczyść²⁵ nie wadzi,
 Jako głupi niemądremu radzi;
 Bo snadź każdy może temu sprostać,
 Co złe, ganić, a przy dobrym zostać.
 Ja, com słyszał, tom krótko napisał,
 Ale ty cztać²⁶ nie mów: bodaj wisiał!
 Bo więc mówią: iście²⁷ temu kotki
 Darły we łbie²⁸, kto pisał ty²⁹ plotki.
 Lecz iż się ja snadź snadnie wyprawię³⁰,
 Zwłaszcza gdy tu powiedacze³¹ stawię³²;
 Jam napisał, kto chce, niechaj wierzy.
 Co ma próżny³³ czynić? Wodę mierzy³⁴.

PAN³⁵

mówi:

Miły wójcie, cóż się dzieje,
 Aboć się ten ksiądz z nas śmieje³⁶!
 Mało śpiewa, wszystko³⁷ dzwoni,
 Msza nie była jako³⁸ łoni³⁹.
 Na naszym dobrym niesporze⁴⁰
 Już więc tam swą każdy porze⁴¹:
 Jeden wrzeszczy, drugi śpiewa⁴²,
 A też jednak rzadko bywa.

¹⁸ludziach (daw.) — dziś forma Msc.lm: ludziach.

¹⁹przydzie (daw.) — dziś: przyjdzie; dotrze do.

²⁰przydzie w proste rzeczy (daw.) — zetknie się z prostymi rzeczami.

²¹snadnie (daw.) — łatwo; oczywiście.

²²mieć na pieczy (daw.) — uważać na coś; starać się o coś; dbać o coś.

²³kować (daw.) — kuć.

²⁴wždy (daw.) — jednak, przecież; wreszcie, w końcu.

²⁵preczyść (daw.) — przeczytać; od czyść: czytać.

²⁶cztać (daw.) — czytając; od: czyść: czytać.

²⁷iście — rzeczywiście, naprawdę.

²⁸temu kotki darły we łbie (daw. przysl.) — jest pomyłony; niespełna rozumu.

²⁹ty (daw.) — dziś: te.

³⁰się ja snadź snadnie wyprawię (daw.) — przecież łatwo się usprawiedliwię.

³¹powiedacz (daw.) — mówiący; osoba przemawiająca; rozmówca.

³²stawić — tu: postawić, przedstawić.

³³próżny (daw.) — tu: próżniak.

³⁴wodę mierzyć (daw. przysl.) — przelewać z pustego w próżne; określenie daremnej, bezsensownej pracy.

³⁵Pan — tu: przedstawiciel szlachty, posiadaczy ziemskich.

³⁶Aboć się (...) śmieje (daw.) — konstrukcja z partykułą -ci (skróconą do: -ć); czy się śmieje.

³⁷wszystko (daw.) — ciągle, tylko.

³⁸nie była jako (daw.) — nie było jej od.

³⁹łoni (daw.) — zeszłego roku.

⁴⁰nieszpór — dziś: nieszpory; nabożeństwo wieczorne w kościele katolickim.

⁴¹swą każdy porze (prysl.) — każdy robi swoje; każdy robi, co chce; każdy się stara o swoje.

⁴²śpiewa — daw. z tzw. e pochylonym: śpiewa, odpowiadającym dźwiękowi zbliżonemu do i; stąd rym z „bywa”.

Jutrzniej⁴³, tej nigdy nie słycać,
Podobno⁴⁴ musi zasypiać⁴⁵;
Odśpiewa ją czasem sowa,
Bo więc księdzu cięży głowa.
A wždy⁴⁶ przedsię⁴⁷ jednak łają⁴⁸,
Chocia⁴⁹ mało nauczają.
Ano wie Bóg, za tą sprawą⁵⁰
Obrócimli się⁵¹ na prawą...
Bychmy⁵² jedno⁵³ na lewicy⁵⁴
I z księdzem nie byli wszytcy⁵⁵.

WÓJT

Wiara prostych

Miły panie, my prostacy,
A cóż wiemy nieboracy?
To mamy za wszytko⁵⁶ zdrowie,
Co on⁵⁷ nam w kazanie powie:
Iż, gdy wydam dziesięcinę⁵⁸,
Bych⁵⁹ był nagorszy⁶⁰, nie zginę;
A damli⁶¹ dobrą kolendę⁶²,
Że z nogami w niebie będę.
Abo⁶³ gdy w obiad przybieży⁶⁴,
A kukla⁶⁵ na stole leży,
To ją wnet z stołu ogoli⁶⁶,
A mnie kęs posypie soli,
Jakoby mię nogieć⁶⁷ napadł:
Mniema, bych⁶⁸ już chleba nie jadł.
Potym⁶⁹ mię pokropi wodą,
To już z Bogiem idę zgodą.
Alic przedsię⁷⁰ jako gorze⁷¹

⁴³jutrzniej — daw. forma D.lp, dziś: jutrzni; *jutrznia*: nabożeństwo poranne w kościele katolickim; początkowo odprawiana o wschodzie słońca.

⁴⁴podobno (daw.) — pewnie, zapewne.

⁴⁵zasypiać (daw.) — nie wstawać na czas (czynność wielokrotna, zwyczajowa); por. dziś: zaspać.

⁴⁶wždy (daw.) — przecież, jednak, w końcu.

⁴⁷przedsię (daw.) — przecież, chociaż.

⁴⁸łajać — strofować, ganić.

⁴⁹chocia (daw.) — dziś: chociaż.

⁵⁰za tą sprawą (daw.) — przy takim stanie rzeczy.

⁵¹obrócimli się (daw.) — konstrukcja z partykułą -li: czy się obrócimy.

⁵²bychmy (daw.) — byśmy; obyśmy.

⁵³jedno a. jeno (daw.) — tylko.

⁵⁴Obrócimli się na prawą (...) na lewicy — wg. *Apokalipsy* św. Jana na Sądzie Ostatecznym zbawieni mają się znaleźć po prawej, a potępieni po lewej stronie Boga.

⁵⁵wszytcy (daw.) — wszyscy.

⁵⁶wszytko (daw.) — dziś: wszystko.

⁵⁷on — tu: ksiądz.

⁵⁸dziesięcina — podatek religijny wynoszący jedną dziesiątą dochodów (zbiorów), pobierany przez duchowieństwo od chłopów (najczęściej w naturze).

⁵⁹bych (daw.) — bym, obym, gdybym; choćbym.

⁶⁰bych był nagorszy (daw.) — choćbym był najgorszy.

⁶¹damli (daw.) — konstrukcja z partykułą -li: jeśli dam.

⁶²kolenda (daw.) — dziś: kolęda; tu: świadczenia w naturze pobierane przez duchowieństwo katolickie pod koniec roku.

⁶³abo (daw.) — albo.

⁶⁴w obiad przybieży (daw.) — przyjdzie podczas obiadu.

⁶⁵kukla (daw.) — bułka; bochen chleba.

⁶⁶ogolić z stołu (daw.) — zabrać ze stołu.

⁶⁷nogieć — choroba koni i trzody, którą leczono solą; przen.: nicpoń.

⁶⁸bych (daw.) — bym, abym.

⁶⁹potym (daw.) — potem.

⁷⁰przedsię (daw.) — przecież, chociaż.

⁷¹gorze (daw.) — nieszczęście, bieda.

Ciągni się⁷² wójcie, nieboże.
Jednak niżli⁷³ cię rozmachnie⁷⁴,
Przedsię ta rzecz mieszkciem⁷⁵ pachnie⁷⁶.
Ja mniemam, gdy wszystko splecą,
Iż się z świętymi⁷⁷ pobracą⁷⁸.

PLEBAN

A wójtze się to jął⁷⁹ gdakać?
Czymżeby tę gębę zatkać?
Gdzieśto dzban⁸⁰ piwa dobrego,
Przegadałby mędrca tego
Iście trzeciem⁸¹ nachyleniem;
Byłby tańszy⁸² z tym zbawieniem.
A jeszczeż ci w tym ksiądz wadzi,
Żeć owo na dobre radzi?
Bo nas sam Pan⁸³ uczył temu⁸⁴:
Chceszli sam brać, daj drugiemu.
A wielkie to upominki
U Boga, takie uczynki.
A tyś wszytek świat rozwołał,
Ześ tej dziesięciny kęs dał.
Wszakeś tak słychał o Bodze⁸⁵,
Iż gdy był tu, na tej drodze,
Potwierdziwszy zakon⁸⁶ wszytek
Tu wszem ludziom na pożytek,
Na to stan duchowny sprawił⁸⁷,
By ji⁸⁸ przezeń ludziom zjawił,
A my, duchowni stanowię,
Jesteśmy ku wam⁸⁹ posłowie.
Tę pracą⁹⁰ na was przełożył,
A mało was tym zubożył,
Iż z jego hojnego dobra
Słabo wasza ręka szczodra⁹¹,
A nas tym opatrzujecie⁹²,
Czym z niego obfitujecie⁹³.
Bo byś baczył⁹⁴, miły bracie,

⁷²ciągni się (daw.) — tryb rozkazujący: ciągnij się; od *ciągnąć się*: wysilać się na wydatki.

⁷³niżli (daw.) — niż; tu: zanim.

⁷⁴cię rozmachnie — pokropi cię wodą święconą.

⁷⁵mieszek — sakiewka na pieniądze.

⁷⁶mieszkciem pachnąć (daw.) — wymagać nakładu, kosztu.

⁷⁷świętymi (daw.) — forma N.lm, dziś popr.: świętymi.

⁷⁸pobracić się (daw.) — dziś: pobratać się.

⁷⁹jąć (daw.) — zacząć; wziąć się za robienie czegoś.

⁸⁰gdzieśto dzban (daw.) — gdyby tak mieć dzban.

⁸¹trzeciem (daw.) — forma N.lp, dziś popr.: trzecim.

⁸²byłby tańszy (daw.) — nie drożyłby się; nie upierałby się.

⁸³Pan — tu: Jezus Chrystus, Bóg.

⁸⁴uczył temu (daw.) — dziś: uczył tego.

⁸⁵o Bodze (daw.) — dziś forma Msc.lp: o bogu.

⁸⁶zakon (daw.) — tu: prawo.

⁸⁷sprawić — tu: czynić, ustanowić.

⁸⁸ji (daw.) — dziś forma B.lp: go.

⁸⁹ku wam (daw.) — do was.

⁹⁰tę pracą (daw.) — forma B.lp r.ż., dziś popr.: tę pracę.

⁹¹słabo (...) szczodra (daw.) — mało szczodra.

⁹²opatrzujecie (daw.) — oparujecie; obdarowujecie.

⁹³czym z niego obfitujecie (daw.) — w co obfitujecie dzięki niemu.

⁹⁴baczyć — uważać, zważać na coś.

Na jakimci⁹⁵ ksiądz warstacie⁹⁶:
Musi wszystkiego zaniechać⁹⁷,
Kto się chce wami opiekac⁹⁸,
A opuścić dobre mienie,
Łatając wasze zbawienie.
Wszak wiesz, że rzemieślnik każdy
Potrzebuje płacej⁹⁹ zawždy¹⁰⁰.
A to jest święta utrata,
Bo za nią hojna zapłata.
A tak lżej mów, boś mię ruszył¹⁰¹;
Latasz, a snas¹⁰² nie zasuszył.
Waruj na rynku zablądzić¹⁰³,
Bo snadź nie dziś twój dzień rządzić.

PAN

Miły księżu, dobrzećby¹⁰⁴ tak,
Lecz podobno czciesz¹⁰⁵ czasem wspak¹⁰⁶;
Hardzie¹⁰⁷ tu strząsasz porożym¹⁰⁸,
A zowiesz się posłem bożym.
Prawda, żeś jego pastyrzem
A w wielu sprawach kanclerzem,
Lecz czasem na wełnę godzisz¹⁰⁹,
Kiedy za tym stadem chodzisz.
Owa choć trzoda niespełna,
Gdy się wam dostanie wełna,
Wierę¹¹⁰ z ostatka ty¹¹¹ owce
Niechaj skubie, jako kto chce.
Bo dziś prawie¹¹² prości ludzie
Gonią skowronka na grudzie¹¹³,
A tak się prawie zbłaźnili
Wiara jaka ma być
Wszystkę¹¹⁴ wiarę w to włożyli,
Iż go żadna rzecz nie zbawi,
Jestli¹¹⁵ go ksiądz nie wyprawi¹¹⁶.
Ano by snadź tak miało być,
Jednego wiarą nagrodzić,

⁹⁵jakiem (daw.) — forma N., Msc. lp zaimka pytajnego r.n.; dziś popr.: jakim.

⁹⁶warstat (daw.) — dziś: warsztat.

⁹⁷wszystkiego zaniechać (daw.) — wszystko porzucić.

⁹⁸opiekac się (daw.) — dziś: opiekować się.

⁹⁹płacej (daw.) — dziś forma D. lp: płacy.

¹⁰⁰zawždy (daw.) — zawsze.

¹⁰¹ruszyć (daw.) — tu: dotknąć kogoś, urazić.

¹⁰²snas a. snadź a. snać a. sna (daw.) — podobno, może.

¹⁰³waruj (...) zablądzić (daw.) — pilnuj, żebyś nie zablądził.

¹⁰⁴dobrećby (daw.) — dziś pisownia: dobrzeć by; znaczenie: dobrze by to było.

¹⁰⁵czciesz (daw.) — czytasz; od czyść: czytać.

¹⁰⁶wspak (daw.) — na odwrót; czciesz wspak: mówisz fałszywie.

¹⁰⁷hardzie (daw.) — hardo, dumnie, pysznie.

¹⁰⁸hardzie tu strząsasz porożym (daw.) — hardo potrząsasz porożem (jak jeleni pokazujący swoją siłę i gotowość do walki); przysł. stawiać się hardo, być hardym.

¹⁰⁹godzić na coś (daw.) — nastawać na coś; godzić na wełnę tu: o duchowym pasterzu wiernych-owieczek, który usiłuje swoje „owce” obedrzeć dla zysku.

¹¹⁰wierę (daw.) — zaprawdę; więc tak.

¹¹¹ty (daw.) — dziś zaimek 1m r.n.: te.

¹¹²prawie (daw.) — całkiem, zgoła, prawdziwie.

¹¹³gonić skowronka na grudzie (przysł.) — uganiać się za rzeczą nieosiągalną; oddawać się bezcelowym działaniom.

¹¹⁴wszystkę (daw.) — dziś forma B. lp r.ż.: wszystką.

¹¹⁵jestli (daw.) — jeśli.

¹¹⁶wyprawić (daw.) — wyprowadzić; wywieść.

Bo acz żadny¹¹⁷ w to nie łuczy¹¹⁸,
 Jako święte Pismo uczy¹¹⁹,
 A każdy człowiek z krewkości¹²⁰
 Więcej się ciągnie ku złości.
 Lecz się wždy tym ciesz, nieboże:
 Prawa¹²¹ wiara wiele może;
 Tą masz wszystkiego nagrodzić¹²²,
 Choćby miało potym¹²³ szkodzić,
 Drugiego dobremi uczynki,
 A nie wszystko¹²⁴ upominki¹²⁵.
 Małość Pan Bóg dba o datki;
 Azać¹²⁶ mu zbierać¹²⁷ na dziatki
 Abo¹²⁸ się troskać o długi,
 Abo odprawować sługi?
 Nie trzeba mu się nic starać,
 Nigdy tam przednowia nie znać;
 A snadź, co ma, wszystko nam dał,
 Sam na równej rzeczy przestał,
 Jedno¹²⁹ chce, bychmy¹³⁰ się bali,
 A iż każdy niech go chwali,
 A prawym sercem miłuje,
 A bliźniego tak szanuje,
 Iż to, w czym by się kochał,
 By też rad u niego widział.
 Ale dziś wasze nauki...
 Rozliczne w nich najdzie sztuki,
 Nie rzecze nic żadny próżno¹³¹,
 Chocia z sobą siedzą różno¹³².
 Aboć wezmą, abo co daj¹³³,
 Tak kazał święty Mikołaj¹³⁴:
 Bo jestli¹³⁵ mu barana dasz,
 Pewny pokój od wilka masz.
 Dobry też Lenart¹³⁶ dla koni,
 Dla wieprzów święty Antoni:
 Więc świętego Marka chwali,
 Więc Piotra, co kopy pali¹³⁷,
 Więc Michał, co liczy dusze¹³⁸ —

Wiara, Czyn, Dar, Bóg

Święty, Religia, Zabobony,
Dar

¹¹⁷żadny (daw.) — dziś: żaden.

¹¹⁸łuczyć (daw.) — trafiać do celu.

¹¹⁹żadny w to nie łuczy jako święte Pismo uczy (daw.) — nikt nie żyje dokładnie według wskazań Pisma świętego.

¹²⁰krewkości (daw.) — gniew, porywczność.

¹²¹prawy (daw.) — prawdziwy.

¹²²masz wszystkiego nagrodzić (daw.) — możesz wszystko wynagrodzić.

¹²³potym (daw.) — potem, poza tym.

¹²⁴wszystko (daw.) — tylko.

¹²⁵uczynki, upominki — daw. forma N.lm; dziś: uczynkami, upominkami.

¹²⁶azać (daw.) — azaliż, czyż.

¹²⁷Azać mu zbierać (daw.) — czyż on musi zbierać.

¹²⁸abo (daw.) — albo.

¹²⁹jedno (daw.) — tylko, jedynie.

¹³⁰bychmy (daw.) — byśmy, abyśmy.

¹³¹nie rzecze nic żadny próżno (daw.) — żaden nic nie powie za darmo.

¹³²chocia z sobą siedzą różno (daw.) — chociaż dzielą ich różnice (w hierarchii władzy kościelnej).

¹³³aboć wezmą, abo co daj (daw.) — albo od ciebie wezmą, albo sam masz dać.

¹³⁴święty Mikołaj — patron chroniący od wilków.

¹³⁵jestli (daw.) — jeśli.

¹³⁶Lenart — uproszczone od: Leonard.

¹³⁷Piotra, co kopy pali — aluzja do święta obchodzonego 1 sierpnia (w porze roku, kiedy zdarzały się często gwałtowne burze), ku czci św. Piotra w okopach (tzw. Piotra Palikopa), patrona chroniącego od piorunów.

¹³⁸Michał, co liczy dusze — św. Michał Archanioł jako przewodnik dusz; jego święto obchodzone 29 września, przyjmując od wiernych dary za odprawienie mszy za dusze zmarłych.

Alić Masia¹³⁹ z gęsią kłusze¹⁴⁰;
 Bo już sobie tak spopadły¹⁴¹,
 Iżby dusze gęsi jadły,
 A ona z tego gorąca
 Nie jadłaby i zająca.
 Na szyi wisi kobiałka¹⁴²,
 W niej gomółka¹⁴³ a powałka¹⁴⁴.
 Mniema, że wszystko sprawiła,
 Że tam z tą kobiałką była,
 Że już siedm dusz wybawiła,
 Sama się ósma upiła.
 Bo się już więc tam łomi chróst¹⁴⁵,
Odpusty
 Kiedy się zejdą na odpust:
 Ksiądz w kościele woła, wrzeszczy,
 Na cmyntarzu¹⁴⁶ beczka trzeszczy,
 Jeden potrzęsa kobiałką,
 Drugi bębniem a piszczalką,
 Trzeci, wyciągając szyję,
 Woła, do kantora¹⁴⁷ pije¹⁴⁸;
 Kury wrzeszczą, świnię kwiczą,
 Na ołtarzu jajca¹⁴⁹ liczą:
 Wieręśmy¹⁵⁰ odpust zyskali¹⁵¹,
 Iżechmy się napiskali¹⁵².
 Jednak też tak Dawid czynił,
 Zawždy z arfą Boga chwalił.
 Także idą precz¹⁵³ z tą wiarą,
 Iż wygrali tą ofiarą,
 Razem też odpłatę znają,
 Pełną szyję nalewają,
 A rzadki z onej odpłaty
 Aby doczekał komplaty¹⁵⁴,
 Bo więc drugi na niesporze
 Dawno ziemię szyją porze¹⁵⁵.
 Włoką go za łeb do chróstu¹⁵⁶,
 Nie mógł przechować odpustu,
 A jednak się był nie dopiekl,

Obrzędy, Pijaństwo

¹³⁹Masia — zdrobn. od: Małgorzata; tu: jako synonim wiejskiej kobiety.

¹⁴⁰kłusze (daw.) — kłusuje, biegnie.

¹⁴¹sobie (...) spopadły (daw.) — ubzdurały sobie.

¹⁴²kobiałka — koszyczek.

¹⁴³gomółka — uformowany w owalny kształt zazwyczaj twaróg a. masło.

¹⁴⁴powałka (daw.) — bułka; mały bochenek chleba.

¹⁴⁵się już więc tam łomi chróst — już się łamie chrust; odpusty odbywały się na przykościelnym cmentarzu ogrodzonym płotem z chrustu; *chróst* daw. ortografia, dziś: chrust.

¹⁴⁶cmyntarz (daw.) — dziś: cmentarz.

¹⁴⁷kantor — śpiewak kościelny; sługa kościelny; klecha.

¹⁴⁸Kiedy się zejdą na odpust (...) do kantora pije — podczas odpustu odbywał się jednocześnie targ, któremu towarzyszyły występy wędrownych kapel oraz oczywiście picie alkoholu; *pić do kogoś*, tu: wznosić toast za czyjeś zdrowie.

¹⁴⁹jajca (daw.) — dziś: jajka.

¹⁵⁰wierę (daw.) — rzeczywiście, tak więc; zaprawdę.

¹⁵¹wieręśmy odpust zyskali (daw.) — tak więc uzyskaliśmy odpust.

¹⁵²ieżechmy się napiskali (daw.) — żeśmy się naśpiewali; *napiskać się*: zmęczyć się piskaniem (śpiewaniem).

¹⁵³idą precz (daw.) — odchodzą.

¹⁵⁴komplata właśc. *kompleta* — wieczorna modlitwa (ostatnia z liturgii godzin) odmawiana tuż przed pójściem spać.

¹⁵⁵porze (daw.) — ryje.

¹⁵⁶chróst — daw. ortografia, dziś popr: chrust.

¹⁵⁷ledwy (daw.) — ledwo.

A tak dzisiaj ludzie prości
 Ważą się rozlicznych złości¹⁵⁸,
 A mało o Boga dbają,
 Gdy się z plebanem zjedną,
 Bo się ten dobrze nie wściecze;
 Bóg nikomu nic nie rzecze.

WÓJT

Miły panie, Bógżeć zapłać¹⁵⁹!
 Snadźby¹⁶⁰ tobie lepiej gęś dać,
 Kiedybyś nam tak chciał kazać,
 Niż ten tłusty poleć mazać.
 Bo przedsię¹⁶¹ tak nie słychamy¹⁶²,
 Chocia w kościele bywamy,
 Jedno¹⁶³ kiedy przydzie¹⁶⁴ święto,
 Usłyszysz, iż cię zakłeto¹⁶⁵.
 Wójt, Bartek, Maciek z Grzegorzem
 Nie uleży przed tym gorzem¹⁶⁶;
 Świętopietrze¹⁶⁷ u jednego,
 A kolenda¹⁶⁸ u drugiego,
 Trzeci też pokupił winę¹⁶⁹:
 Nierychło¹⁷⁰ zwiózł dziesięcinę¹⁷¹.
 Tu więc będzie fukał srodze,
 Rzadko usłyszysz o Bodze¹⁷²,
 A tym zamknie wszystkie¹⁷³ wiare:
 „Idźcież, dziatki, na ofiarę,
 A czekajcie mię¹⁷⁴ z obiadem,
 Boć nam barzo¹⁷⁵ grożą gradem;
 A niechaj rychlej dowiera¹⁷⁶,
 Wieręć¹⁷⁷ po stronach przymiera.
 Trzebać teraz będzie księdza,
 Zać jedna nastanie nędza,
 Bo óń przedsię mało dbacie,
 Jako bydło tak mieszkacie.
 Już to rychło¹⁷⁸ dwie niedzieli¹⁷⁹
 Niceśmy od was nie mieli.
 Czyście¹⁸⁰ o tę duszę dbacie;
 Acz nie trzeba, też kęs dajcie”.

Ksiądz, Chłop, Korzyść,
 Bóg

¹⁵⁸ *ważą się rozlicznych złości* (daw.) — ważą się (czynić) rozliczne złości.

¹⁵⁹ *Bógżeć zapłać* (daw.) — niech ci Bóg zapłaci.

¹⁶⁰ *snadź* (daw.) — wszak, przecież.

¹⁶¹ *przedsię* (daw.) — przecież, chociaż.

¹⁶² *słychamy* (daw.) — słyszemy.

¹⁶³ *jedno* (daw.) — tylko; jedynie.

¹⁶⁴ *przydzie* (daw.) — dziś; przyjdzie.

¹⁶⁵ *zakłeto* — postraszone klątwą.

¹⁶⁶ *przed tym gorzem* (daw.) — przed tym nieszczęściem.

¹⁶⁷ *świętopietrze* — danina na rzecz papieża obowiązująca wszystkich wiernych kościoła katolickiego.

¹⁶⁸ *kolenda* (daw.) — dziś: kolęda; datek zbierany przez księży pod koniec roku kalendarzowego.

¹⁶⁹ *pokupił winę* (daw.) — „zyskał” winę, zawinił; por. też daw. *wina*: grzywna, kara pieniężna.

¹⁷⁰ *nierychło* (daw.) — nieszybko; tu: nie dość szybko.

¹⁷¹ *dziesięcina* — podatek na rzecz duchowieństwa stanowiący jedną dziesiątą dochodów a. zbiorów.

¹⁷² *o Bodze* (daw.) — dziś Msc.lp: o bogu.

¹⁷³ *wszystkę* (daw.) — wszystką, całą.

¹⁷⁴ *mię* (daw.) — mnie.

¹⁷⁵ *barzo* (daw.) — bardzo.

¹⁷⁶ *dowierać* (daw.) — dojrzewać.

¹⁷⁷ *Wieręć* (daw.) — zaprawdę, tak więc, prawdę mówiąc.

¹⁷⁸ *rychło* — szybko, niedługo.

¹⁷⁹ *dwie niedzieli* (daw.) — dwa tygodnie.

¹⁸⁰ *czyście* (daw.) — dobrze.

Wszystko chce brać, daj mu psią mać,
A o Bogu nic nie słyhać.

PLEBAN

A przedsię¹⁸¹ to wójt harcuje¹⁸²
Rad, iż panu pochlebuje¹⁸³,
Lecz to w posłach mało idzie;
A co się przeciwieć gnidzie¹⁸⁴?
Ale mnie wam dziwno, panie¹⁸⁵,
Skąd wam przyszło to kazanie,
Bo na wszystko docieracie¹⁸⁶
I o święte mało dbacie.

Ofiary

Czcicie¹⁸⁷ jedno¹⁸⁸ zakon stary¹⁸⁹
Więtsze¹⁹⁰ tam były ofiary:
Tak jemi¹⁹¹ Boga chwalili,
Aż drugie czasem palili,
A tym go chcieli wyznawać,
Bo nie mieli komu dawać.
Abram jednegoż syna miał,
I tego był ofiarował;
Chciał j¹⁹² Bogu ku czci spalić —
A u nas to wszystko za nic.
A co Bogu wdzięczniejszego,
A nad jałmużnę miłszego?
I w nowym zakonie¹⁹³ kazał,
By każdy, co winien, to dał,
Co cesarskie, to dać jemu,
A co boże, to dać samemu.
Niedawno tak od was słyhał¹⁹⁴,
Że Bóg, co miał, wszystko rozdał,
A prawie przed swą dobrotą¹⁹⁵
Mało nie został gołotą¹⁹⁶.
A iż wszego obfituje¹⁹⁷,
Nic od nas nie potrzebuje,
A wždy¹⁹⁸ nie chciał z tym omieszkać¹⁹⁹,
Co jest boże, to kazał dać.
A nacze²⁰⁰ to rozkazano²⁰¹,
I komuż to ma być dano²⁰²?

¹⁸¹przedsięż (daw.) — przecieć, chociaż.

¹⁸²harcować (daw.) — bić się pojedynczo przed szykiem wojsk; przen. szermować językiem.

¹⁸³pochlebuje (daw.) — pochlebia.

¹⁸⁴gnida — tu przen.: coś małego, nikczemnego.

¹⁸⁵mnie wam dziwno, panie (daw.) — dziwię się wam, panie.

¹⁸⁶docierać na coś (daw.) — godzić w coś, atakować coś, nacierać na coś.

¹⁸⁷czcicie (daw.) — tryb rozkazujący: czytajcie.

¹⁸⁸jedno (daw.) — tylko.

¹⁸⁹zakon stary (daw.) — Stary Testament, judaistyczna część Biblii.

¹⁹⁰więtsze (daw.) — większe.

¹⁹¹jemi (daw.) — nimi.

¹⁹²ji (daw.) — go, jego.

¹⁹³nowy zakon (daw.) — Nowy Testament; chrześcijańska część Biblii.

¹⁹⁴słyhał (daw.) — słyzał.

¹⁹⁵dobrota (daw.) — dobroć.

¹⁹⁶gołota (daw.) — biedak; ten, który niczego nie ma; goły, ubogi; por. hołysz.

¹⁹⁷wszego obfituje (daw.) — obfituje we wszystko; ma wszystko.

¹⁹⁸wždy (daw.) — przecieć, w końcu.

¹⁹⁹omieszkać z czymś (daw.) — zaniedbać czegoś.

²⁰⁰nacze (daw.) — na cóż; na co że.

²⁰¹nacze to rozkazano (daw.) — na co (dlaczego) to zostało nakazane.

²⁰²ma być dano (daw.) — ma być dane.

Iściec nie inszemu komu,
Jedno sługam²⁰³ z jego domu.
Albo tym kęsem przeklętym,
Godność świętych
Iż co czyni ku czci świętym,
Iście się mało zuboży,
Że pieniądz w tablicę włoży²⁰⁴;
Boć próżno inaczej mówić,
Mogąc nam wżdy pomocni być.
Mojżesz w onym starym wieku
Wiele pomagał człowieku,
Abo Dawid i prorocy,
Wiele słyhać o ich mocy,
A wiele Bóg prze nie czynił²⁰⁵,
A częstokroć swój gniew mienił²⁰⁶.
A snadź²⁰⁷ za świeżej pamięci
Co dziwów czynili święci:
Że umarłe ożywiali,
Krzywe kości napraszczałi²⁰⁸.
Acz to idzie z boskiej mocy,
Ale wżdy przez ich pomocy,
Bo rzekł to oddać we troje²⁰⁹,
Co uczynicie prze moje.
A tak niemasz²¹⁰ ci ocz ciężyc²¹¹,
Obadwaście nie dali nic,
A bychmy²¹² się nie oparli,
I ten kęs byście wydarli.

PAN

Ba, toć prawda, miły ojcze,
Niechaj kto powiada, co chce,
Że nam trudno k' zbawieniu²¹³ przyść²¹⁴
Nie będziemli dobrze czynić²¹⁵.
Aleć tym trzeba zapieprzyć,
Wiarą wszystkiego podeprzeć,
A to iście²¹⁶ na pieczy mieć²¹⁷:
Dobrowolnie wszystko czynić;
Bo zać Bogu za dzień robić,
Dobrowolną chce służbę mieć.
Książdz wszystko chce mieć w kłopocie,
Stoi, by wójt, przy robocie.
Ano sami darmo macie,
Darmo nam też udzielajcie,

²⁰³*sługam* (daw.) — dziś: sługom.

²⁰⁴*pieniądz w tablicę włoży* — da ofiarę; ofiary na kościół zapisywano na tablicy.

²⁰⁵*wiele Bóg prze nie czynił* (daw.) — wiele Bóg przez nich uczynił.

²⁰⁶*mienić* (daw.) — zmieniać, odmieniać; *gniew mienił*: zmieniał gniew na uczucie przeciwne.

²⁰⁷*snadź* (daw.) — przecież.

²⁰⁸*napraszczać* (daw.) — wyprostowywać; por.daw. *prościć*: prostować.

²⁰⁹*rzekł to oddać we troje* (daw.) — przyrzekł oddać to potrójnie; przyrzekł, że odda (konstrukcja na wzór łac. Acc. cum inf.).

²¹⁰*niemasz* (daw.) — dziś: nie masz.

²¹¹*nie masz ci ocz ciężyc* (daw.) — nie ma się o co żalić; *ciężyc o coś*: skarżyć się.

²¹²*bychmy* (daw.) — byśmy, gdybyśmy.

²¹³*k' zbawieniu* (daw.) — ku zbawieniu; do zbawienia.

²¹⁴*przyść* — daw. *prziysć*; dziś: *przyjść*.

²¹⁵*nie będziemli dobrze czynić* (daw.) — konstrukcja z partykułą -li: jeśli nie będziemy dobrze postępować.

²¹⁶*iście* — rzeczywiście, naprawdę.

²¹⁷*mieć na pieczy* (daw.) — uważać na coś, zważać na coś, starać się o coś.

A my, widząc tę dobroć,
 Będziem mieć większą²¹⁸ ochotę.
 I sam, chociaż o tym słychał²¹⁹,
 Dam też gęś na święty Michał,
 Ba, i strucla cię nie minie
 Ondzie²²⁰ o świętym Marcinie²²¹.
 Bo tak księża powiadają,
 Iż go za hojnego mają,
 Iż zjadł wołu na wieczerzy —
 Kto chce, niechaj temu wierzy, —
 A iż za płaszcz niebo kupił²²²;
 Toby już Bóg komorą żył²²³!
 Aleście to nań zmówili,
 Abychmy też woły bili,
 A za takimi przysmaki
 Wżdy się wam dostaną flaki.
 Nie takci święci czynili,
 Nie płaszczmi, ni wołów bili,
 Lecz Panu wiernie służyli,
 A świat prawie²²⁴ opuścili.
 Lecz wy dziś, mili kapłani,
 Bujni, jako hardzi pani²²⁵,
 A na wasze ty²²⁶ utraty
 Nie zniosą was wasze płaty²²⁷:
 By też więc dusze przyłożyć,
 Musi skąd inąd²²⁸ dołożyć.
 A nas więc przedsię karzecie,
 Choć sami barana drzecie,
 Powiedając, iż imienie²²⁹
 Przekaza²³⁰ duszne²³¹ zbawienie,
 A iż tak czcicie²³² o Bodze²³³,
 Iż nam to rozkazał srodze
 Wszytko na ziemi opuszczać,
 W niebie osiadłości szukać,
 A iż mól gryzie skarb ziemski,
 Kazał ji²³⁴ Bóg kłaść niebieski.
 A na końcu zawołają:
 „Dawajcie, wszak wam też dają!”
 Ano, kto chce rzecz utwierdzić,

²¹⁸większą (daw.) — większą.

²¹⁹chociaż o tym słychał (daw.) — chociaż o tym słyzałem.

²²⁰ondzie (daw.) — tam.

²²¹o świętym Marcinie — na świętego Marcina; święto obchodzone 11 listopada.

²²²Iż go za hojnego mają (...) za płaszcz niebo kupił — św. Marcin, biskup z Tours, żył w IV w.; w żywocie tego świętego zapisano jego miłosierny uczynek: u bram miasta Amiens oddał żebrakowi połowę swego płaszcza, a następnie w nocy miał widzenie, w którym Chrystus odziany w tenże płaszcz mówił swoim aniołom, że Marcin okrył go nim; to zdarzenie poprzedziło bezpośrednio nawrócenie św. Marcina, który wcześniej był rzymskim żołnierzem z armii Konstancjusza II.

²²³komorą żyć (daw.) — nie mieć własnego domu; tułać się po domach innych (sypiając w ich komorach).

²²⁴prawie (daw.) — prawdziwie; całkiem.

²²⁵jako hardzi pani (daw.) — jak hardzi panowie.

²²⁶ty (daw.) — dziś: te.

²²⁷płata (daw.) — opłata, podatek.

²²⁸skąd inąd (daw.) — dziś: skądinąd.

²²⁹imienie (daw.) — mienie, własność, majątek.

²³⁰przekazać (daw.) — kazać; zanieczyszczać.

²³¹duszne (daw.) — dziś: duchowe.

²³²czcicie (daw.) — czytacie; od czytać: czytać.

²³³o Bodze (daw.) — dziś Msc.lp: o bogu.

²³⁴ji (daw.) — dziś: jego, go.

Trzeba jej skutkiem poprawić.
Lecz różno skutek od rzeczy;
Coś inszego wam na pieczy,
Bo nasze pierwsze ćwiczenie
Starać się o dobre mienie,
A przedsię na to nie myślić,
Aby za to dosyć czynić.

Pacierz

Na ony²³⁵ wasze pacierze
Ledwo że się raz w rok zbierze,
Często *quesumus* próżnuje,
*Oremus*²³⁶ mało pracuje,
Ona²³⁷ wasza *Alleluja*
Jako pani sobie buja,
A *collecta* za nią chodzi,
Też sobie na starość godzi.
Amen, ten robi jako chłop,
Bo się k'niemu ma każdy pop,
Bo z tym wijatyk²³⁸ leci w kąt:
Dosyć się nas dzierżał²³⁹ ten błąd
To więc aż do dnia dopija,
Długa nań była *feria*²⁴⁰,
Sfatygował się nieborak,
Odpoczywa ubogi żak,
Często sobie oczy chłodzi,
Bo mu drobne pismo szkodzi.
A iżby szanował dusze,
Jako osłem, tak ją kłusze²⁴¹.

Beneficja

Nie może mu tak wiele dać
Jako on śmie na nią nabrać:
Kustodya²⁴², dziekania²⁴³,
Prebenda²⁴⁴ i kanonia²⁴⁵,
Abo też owo probostwo,
Chocia piekielne ubóstwo. ...
A co to jest sto kóp płatu²⁴⁶?
Czym pomóc chudemu bratu
Abo onej siestrzenicy,
Co tam mieszka na ulicy?
Choć w dziewiątym pokoleniu,

²³⁵ony (daw.) — te, owe.

²³⁶*quesumus* (...) *oremus* (...) *alleluja* (...) *collecta* — nazwy poszczególnych modlitw (najczęściej ich początkowe wyrazy) w kościele katolickim w liturgii łacińskiej; tu: uosobione i traktowane jako narzędzia zarobkowania.

²³⁷ona (daw.) — owa, ta.

²³⁸wijatyk (z łac. *viaticum*: zaopatrzenie na drogę) — wiatyk; komunია święta przyjmowana przez śmiertelnie chorą osobę; ostatni sakrament.

²³⁹dzierżać (daw.) — dzierżyć, trzymać.

²⁴⁰Długa nań była *feria* — *feria* to część modlitewnika (browiarza) wyznaczona na pewien dzień, niekiedy bardzo obszerna.

²⁴¹kłusze (daw.) — kłusuje; *kłusić*: szybko bieć, spieszyć się.

²⁴²kustodya (daw.) — kustodia; zespół zakonów podlegający kustoszowi; urząd w hierarchii kościoła katolickiego.

²⁴³dziekania — urząd w hierarchii kościoła katolickiego piastowany przez dziekana stojącego na czele wikariatu okręgowego.

²⁴⁴prebenda — kościele rzymskokatolickim wynagrodzenie związane z pełnieniem funkcji kościelnej (np. proboszcza).

²⁴⁵kanonia — urząd w kościele rzymskokatolickim pełniony przy katedrze a. kolegiacie; także: beneficjum związane z tym urzędem.

²⁴⁶płat (daw.) — opłata, podatek.

Przedsię²⁴⁷ jednak lżej zbawieniu,
Bo jakoby miał we złocie,
Co da ubogiej sirocie.
A gdzie się co zjawi nowo,
Już rzecznikom bywa zdrowo,
Bo się więc tam prezentują,
Gdy co smacznego pocują.
Trzykroć czasem w Rzymie będzie,
Niż prawie²⁴⁸ na miastcu²⁴⁹ siędzie.

Podawce

Podawce²⁵⁰ więc rozkosz mają,
Gdy się do nich ubiegają,
To się im nisko²⁵¹ kłaniają,
Rozlicznie się zalecają:
Tu się obiecują służyć,
Dom ten i potomki mnożyć.
„Wszak jestli co skąd przypadnie,
Wszystko rozdzielimy snadnie²⁵²;
Iście niechcę²⁵³ nic mieć swego,
Społu używiemy wszego²⁵⁴”.
Więc prawie mnożą potomki,
Obiegając cudze domki:
Urzędów swych używają,
Bo je „ojcy” nazywają.
A z onych wielkich obietnic,
Ze wszystkiego nie będzie nic.

Pewny kłopot w zysku będzie,

Pleban sąsiad

Gdy już z tobą we wsi siędzie,
Już pewnego sąsiada masz,
Uczyn mu, co iście²⁵⁵ poznasz:
Pójdzieć gonionego²⁵⁶ z tobą,
Ma dwoje prawo²⁵⁷ za sobą²⁵⁸.
Trudno więc naszemu bratu
Odzywać się do powiatu:
Kłusz się²⁵⁹ z miasta, Benedykcie,
Boś już w trzecim interdykcie,
A czasem nie chybisz Rzymu,
Chocia to u nas zwierzyna.
To cię będzie przez rok straszyl,
Dzwonek tłukł a świeczki gasił²⁶⁰,
A jestli²⁶¹ Bóg nie ustrzeże,

²⁴⁷przedsię (daw.) — przecież, wszakże.

²⁴⁸prawie (daw.) — prawdziwie, całkiem, zupełnie.

²⁴⁹miestce (daw.) — miejsce.

²⁵⁰podawca (łac. *collator*: zbierający, ofiarodawca) — kolator; patron lub fundator kościelny; zwykle bywali kolatorami lokalni właściciele ziemscy przekazujący na rzecz kościoła znaczne ofiary i mający za to prawo do przedstawiania (*podawania*, stąd: podawca) władzom kościelnym kandydatów do różnych beneficjów.

²⁵¹nisko (daw.) — dziś: nisko.

²⁵²snadnie (daw.) — łatwo.

²⁵³niechcę (daw.) — dziś: nie chcę.

²⁵⁴społu używiemy wszego (daw.) — razem wszystkiego użyjemy; wspólnie będziemy ze wszystkiego korzystać.

²⁵⁵ście — rzeczywiście, naprawdę.

²⁵⁶ić gonionego z kimś (daw.) — tańczyć, grać, bawić się z kimś.

²⁵⁷dwoje prawo (daw.) — podwójne prawo.

²⁵⁸za sobą — po swojej stronie, na swoją korzyść.

²⁵⁹kłusz się (daw.) — uciekaj.

²⁶⁰dzwonek tłukł a świeczki gasił — następstwem rzucenia klątwy przez duchownego było oznajmianie jej zewnętrznymi znakami: dzwonieniem i gaszeniem świec przed wykłętym.

²⁶¹jestli (daw.) — jeśli.

Strzeż się, byś nie zmazał wieże.
Bo naszy²⁶² mili przodkowie
Snadź²⁶³ nie wszystkich mieli w głowie,
Gdy się w te²⁶⁴ niewolą wdali,
Na sobie ten szańc wygrali²⁶⁵,
Bo się w większą szkodę wdali,
Skąd się zysku nadziewali²⁶⁶.
A stąd się musimy trwożyć,
Skąd się miała miłość mnożyć;
Bo to każdy widzi proście²⁶⁷,
Iż z roztyrku²⁶⁸ gniew uroście²⁶⁹,
A boski gniew z nienawiści,
Możemy być tego iści²⁷⁰.
A z jednej szkody dwie mamy:
Iż was i Boga gniewamy.

PLEBAN

Wieręm, panie, ja nie tuszył²⁷¹,
Abyś tak rozumem ruszył;
Aleć też nie wszystko k'rzeczy,
Ktoby²⁷² to chciał mieć na pieczy.
A snadź nie wszystko z dowodem,
Zabrnąłeś, jako z niewodem²⁷³:
Karasia, lina i szczukę²⁷⁴
Tak razem wszystko potłukę.
Takież ty teraz na nasz stan
Oborzyleś się srodze sam,
A równo wszystko szacujesz,
Nic nikomu nie folgujesz?
Anom tak słycał, jako żyw,
Jeden prze drugiego nie krzyw,
A iż się jeden obierze,
Iż wykroczy w swojej mierze,
A cóż owi drudzy krzywi,
Którzy są pocziwie żywi?
A tkniź²⁷⁵ jedno świeckich urzędów,
Jestli tam nie więcej błędów,
A jako wam też przychodzą,
Bo się tak z wami nie rodzą.
A ze sta z was jeden siędzie
Takim kształtem na urzędzie,
Aby jedno prawdę mnożył,
A swe pożytki odłożył.
Chyba drobnych kęs cześniaków,
Chorążych, wojskich, stolników....

²⁶²naszy (daw.) — dziś forma M.Im: nasi.

²⁶³snadź (daw.) — przecież, wszak.

²⁶⁴te (daw.) — dziś: tę.

²⁶⁵szańc wygrać (daw.) — wygrać stawkę; wygrać, zyskać.

²⁶⁶nadziewać się (daw.) — spodziewać się; por. dziś: mieć nadzieję.

²⁶⁷proście (daw.) — prosto, w sposób oczywisty.

²⁶⁸roztyrk (daw.) — rozdział, rozłam; por. dziś: rozterka.

²⁶⁹uroście (daw.) — urośnie.

²⁷⁰możemy być tego iści (daw.) — możemy być tego pewni.

²⁷¹Wieręm (...) ja nie tuszył (daw.) — doprawdy, nie spodziewałem się.

²⁷²ktoby chciał (daw.) — dziś popr.: kto by chciał

²⁷³niewód — sieć do łowienia ryb.

²⁷⁴szczuka — szczupak.

²⁷⁵tkniź (daw.) — tryb rozkazujący, konstrukcja z partykuła: tknijże.

Tam nic nie przydzie do mieszku²⁷⁶,
 Tej kęs szarej pychy w zysku.
 Ale gdyby nie pamiętne²⁷⁷,
Sędzia
 I sędzić też nic niechętnie,
 Ale więc nie szkoda pracy²⁷⁸,
 Kiedy już kto pewien płacej.
 Bo uźrżysz²⁷⁹ ony²⁸⁰ proroki,
 Kiedy już odsądzą roki²⁸¹,
 Sporo im więc młyny mielą,
 Kiedy się pamiętnym²⁸² dzielą.
 A barzo to łowne²⁸³ pole,
 Sporzej²⁸⁴ młócić niż w stodole.
 Choć sieć leda jako²⁸⁵ stanie,
 Jednak wždy co przypadnie na nie:
 Sarna, zając, sobol, liszka²⁸⁶
 I kuna, jej towarzyszka,
 Chocia żadny²⁸⁷ pies nie goni,
 Przedsię jej być jednak w toni.
 A gdy z wiatru przydzie²⁸⁸ snadnie²⁸⁹,
 Czasem cały kozuch wpadnie.
 A też gdy jest elekcyjja²⁹⁰,
 To jeden drugiego mija,
 Ubiegając się o głosy;
 Dobrze nie idą za włosy²⁹¹.
 Snadź²⁹² to gorsze niż pacierze,
 Gdy kto urząd na się bierze,
 W którym wiele trzeba myśleć,
 Jako mu dosyć uczynić²⁹³.
 Bo weźrzy²⁹⁴, ano brat stoi,
 Pan przydzie, co się go boi,
 Drugi się zdaleka²⁹⁵ kłania,
 Choć na nim szuba barania,
 Alić worek z niej wygląda,
 Przedsię nań sędzia pogląda.
 A snadź trudno w to ugodzić²⁹⁶,
 By też miał Salomonem [być]²⁹⁷,
 By się wždy²⁹⁸ nie miał nachylić,

²⁷⁶*mieszek* — sakiewka na pieniądze.

²⁷⁷*pamiętne* (daw.) — czesne, płaca sędziów.

²⁷⁸*pracej, płacej* — daw. forma D.lp r.ż.; dziś: pracy, płacy.

²⁷⁹*uźrżysz* (daw.) — ujrżysz.

²⁸⁰*ony* (daw.) — dziś: tych, onych.

²⁸¹*roki* (daw.) — kadencja; termin.

²⁸²*pamiętne* (daw.) — czesne; płaca sędziowska.

²⁸³*łowny* (daw.) — zyskowny.

²⁸⁴*sporzej* (daw.) — szybciej; więcej.

²⁸⁵*leda jako* (daw.) — byle jak.

²⁸⁶*liszka* (daw.) — lis.

²⁸⁷*żadny* (daw.) — dziś: żaden.

²⁸⁸*przydzie* (daw.) — przyjdzie.

²⁸⁹*snadnie* (daw.) — łatwo.

²⁹⁰*elekcyjja* (daw.) — wybory.

²⁹¹*dobrze nie idą za włosy* — dobrze, że nie szarpią się za włosy.

²⁹²*snadź* (daw.) — wszak, przecież.

²⁹³*trzeba myśleć, jako mu dosyć uczynić* (daw.) — trzeba myśleć, jak mu uczynić zadość (jak mu sprostać).

²⁹⁴*weźrzy* — daw. tryb rozkazujący: spojrzij, wejrzyj.

²⁹⁵*zdaleka* (daw.) — dziś popr.: z daleka.

²⁹⁶*ugodzić* (daw.) — trafić.

²⁹⁷*[być]* — w pierwodruku nie dobito.

²⁹⁸*wždy* (daw.) — przecież.

Wierę²⁹⁹ by też nie stał za nic.
A drugi się k'miescu³⁰⁰ ciśnie,
Choć czasem kto za to piśnie,
Aby z niego był kasztelan,
Kasztelan
Bo z tego ziela roście pan.
Acz iście³⁰¹ nie znam rozkoszy,
Gdy się chudzina kokoszy³⁰²,
Bo ta cześć z śmiechem na poły,
Piasek orzą temi woły.
Nadzieją się przedsię cieszy,
Iż się wyszej³⁰³ wstąpić spieszy.
Bo zawsze ci więcej jedzą,
Którzy bliżej misy siedzą,
A pewniejszy obiad czuje,
Kogo skwara³⁰⁴ zalatuje.
Bo więc ten, co jeszcze jedzie,
Czasem bywa po obiedzie.
Ale i naszy z nadzieją,
Czasem się tak postarzeją,
Więc onej pychy przyplacą³⁰⁵,
Bo i swe własne potracą.
Czyniąc dosyć swoim stanom,
Kłaniajcie się kasztelanom,
Ano więc ony³⁰⁶ pokłony
Barzo nam tępią zagony.
Też użrzesz³⁰⁷, a wojewodzie,
Przedsię³⁰⁸ nasz, brat stoi za nic.

Starosta

Nuż więc starostowie owi,
I tenci czasem ułowi³⁰⁹,
Bo chocia dzierży arendą³¹⁰,
Wždy jednak ostrzyszki³¹¹ będą.
A choć na liczbie przestanie,
Przedsię dłużeń nie zostanie.
Bo łacniej³¹² się wždy wylczyć,
Niż się na swej trosze ćwiczyc,
Bo się jednak przedsię skwarzy,
Kto co piecze abo warzy.
Zlezie wina³¹³, zlezie poczta,
Z tego gąsior, z tego kwoczka,
Zabłądzi też jałowica,
Na starostę połowica,
A czasem się wszystka zejdzie,

²⁹⁹ *Wierę* (daw.) — zaprawdę, a więc.

³⁰⁰ *k'miescu* (daw.) — do miejsca; tu: do posady.

³⁰¹ *iście* — rzeczywiście, naprawdę.

³⁰² *kokosić się* (daw.) — nadymać się, pysznić się.

³⁰³ *wyszej* (daw.) — dziś: wyżej.

³⁰⁴ *skwara* (daw.) — zapach smażonego mięsa.

³⁰⁵ *onej pychy przyplacą* (daw.) — dziś: przyplacą ową pychę.

³⁰⁶ *ony* (daw.) — dziś: te, owe.

³⁰⁷ *użrzesz* (daw.) — ujrzesz.

³⁰⁸ *przedsię* (daw.) — przecież, chociaż.

³⁰⁹ *ułowić* (daw.) — złowić, chwycić.

³¹⁰ *dzierży arendą* (daw.) — dzierzawi majątek ziemski, młyn lub karczmę.

³¹¹ *ostrzyszki* (daw.) — dziś popr. pisownia: ostrzyżki; odpadki; tu: poboczne dochody.

³¹² *łacniej* (daw.) — łatwiej.

³¹³ *wina* (daw.) — grzywna, kara pieniężna.

Wszak to na liczbę nie przydzie.
Nie zawždy też będzie wołał,
Iżby się kto k'niej przyznał.
Choć i druga niech przybieży,
Czyście tak w trupiech uleży³¹⁴.
I z wółkiem bądź, miły panie,
Gdy się nam jako dostanie,
Uźrżysz zasię drugą stroną³¹⁵,
Aż drugiego sciąży z żoną.
Mamy więźnia gotowego,
Bo nie wydał czopowego³¹⁶.
Temuć gotowem płacić³¹⁷,
By ogon i rogi stracić.
A tak na każdym urzędzie
Zawadzać się nierząd wszędzie.

Poborca

I w owymci nie przemory³¹⁸,
Który przydzie na pobory:
Zawždy sporzej³¹⁹ do komory,
Gdzie bywają gęste wory.
Przedsięć błądzą owy łany,
Chocia stare kwity mamy,
Ubędzie w rejestrze obroku,
Uciekł młynarz tego roku.
A to nam niechcąc³²⁰ przypadło,
Co teraz nowo przysiadło,
Bo gdzie pełno, snadniej³²¹ ułać,
Na oranym gotowo siać,
A gdzie zaczną gniazdo grosze,
To lezie trocha ku trosze.

Mytnik

A cóż więc dzierzysz o owym³²²,
Nie kazić się też surowym,
Co owo na mycie siedzi³²³,
Słucha furmanów spowiedzi?
Chodź sam, bracie, po odprawę,
A wszak dawno wiesz³²⁴ ustawę,
Co masz od kamienia płacić³²⁵;
Warujże ceduły³²⁶ stracić³²⁷.
Cóż kto wie, co na cedule,
A co zostanie w szkatule....
Furman z cedułą precz bieży³²⁸,
A szkatuła w kącie leży;
Regestr ni widzi, ni słyszy,

³¹⁴w trupiech uleży (daw.) — od *w trupiech uledz* (daw. ortografia, dziś: ulec): paść trupem, umrzeć.

³¹⁵uźrżysz (...) drugą stroną (daw.) — dziś: ujrżysz drugą stronę.

³¹⁶czopowe (daw.) — podatek od wyrobu, importu oraz sprzedaży piwa, wódki, miodu i wina; akcyza.

³¹⁷gotowem płacić (daw.) — płacić gotówką.

³¹⁸przemór (daw.) — (wielki, morzący) głód.

³¹⁹sporzej (daw.) — szybciej; więcej.

³²⁰niechcąc (daw.) — dziś: niechący; mimochodem.

³²¹snadniej (daw.) — łatwiej.

³²²cóż (...) dzierzysz o owym (daw.) — co myślisz o tym.

³²³na mycie siedzi (daw.) — pobiera *myto*: podatek za przejazd drogą, mostem itp.

³²⁴wiesz (daw.) — tu: znasz.

³²⁵od kamienia płacić — opłata za każdy kamień, tj. 32 funty wagi.

³²⁶ceduła (daw.) — zapisana kartka; pokwitowanie.

³²⁷warujże (...) stracić (daw.) — pilnuj, żeby nie stracić.

³²⁸precz bieży (daw.) — odjeżdża (daleko).

Co chcesz, to tam weń napiszy³²⁹.
Ano więc w tym błędnym lesie
Rada się ręka uniesie,
A kiedy się imie igrać³³⁰,
Trudno ją więc zahamować.
A tak więcęci wam strzedz³³¹ trzeba
Dusze niż nam z tego chleba,
Który nam snadź nie tak szkodzi,
Bo dobrowolnie przychodzi.
Ale u was tak i owak,
Czasem naprost³³² a czasem wspak.

Żupy

A ów, co wlezie do soli,
I tegoć głowa nie boli.
Już więc i ten szydłem goli,
Bowiem ma wszystko po woli.
Bo każda rzecz, co w sól wchodzi,
Już jej nie leda co szkodzi,
A stara w ludziach³³³ przypowieść,
Iż więc każą tym słono jeść,
Co się owo podszpocili³³⁴,
By się barziej nie skazili.
Iścieć to każdemu zdrowo,
Pamiętaj, panie, me słowo,
Bo a co to wadzi duszy,
Gdy się drobiazgu nakruszy,
Iż się to mioteką zmiecie,
Wżdy się co za to wygniecie.
Bo trzeba rozumu użyć,
Kto dzisiaj chce co wysłużyć;
Musisz przez nogę, nieboże,
Zwłaszcza, gdy kto wręcz nie może.
Ale co ma pleban prosty

Sejmy

Ugodzić w ty dworski chłosty;
Zwłaszcza w kącie doma siedząc,
Jedno co kęs od bab wiedząc,
Abo słysząc, gdy ziemianie
Siedząc narzekają na nie.
Wierę snadź z sejmu naszego
Nie słychamy³³⁵ nic dobrego:
Już to kielka³³⁶ niedziel bają,
A w niwczym³³⁷ się nie zgadzają.
Podobno jako i łoni³³⁸
Každy na swe skrzydło goni³³⁹;
Pewnie pospolitej rzeczy
Żadny tam nie ma na pieczy.

³²⁹*napiszy* (daw.) — tryb rozkazujący: napisz.

³³⁰*kiedy się imie igrać* (daw.) — kiedy się weźmie za granie.

³³¹*strzedz* (daw.) — dziś: strzec.

³³²*naprost* (daw.) — prosto.

³³³*w ludziach* (daw.) — wśród ludzi.

³³⁴*podszpocić* (daw.) — przekreślić, uszkodzić.

³³⁵*słychamy* (daw.) — słyszymy.

³³⁶*kielka* (daw.) — dziś: kilka.

³³⁷*w niwczym* (daw.) — dziś: w niczym.

³³⁸*łoni* (daw.) — zeszłego roku.

³³⁹*na swe skrzydło gonić* (daw.) — obracać na swoją korzyść.

Boć i owi z pustą głową,

Posłowie

Co je rzkomo³⁴⁰ posły zową,

Więcej też sobie folgują,

A to, co jem³⁴¹ trzeba, kuja.

Bo jedni są, co się boją,

Drudzy o urzędy stoją³⁴²,

Jako tako pochlebuje,

Gdy co kto smacznego czuje.

Bo acz to jest wielki urząd,

Kto chce łątać ten spólny błąd,

Lecz gdy nie będzie pilności,

A prawej spólnej miłości,

Przedsię z oną płochą radą,

Na chromem do domu jadą.

Drugi też nie dba o sprawę,

Gdyby rychlej³⁴³ wziął na strawę.

Ano, panie, wielka to rzecz,

Kto chce tego prawie³⁴⁴ ostrzedz³⁴⁵,

By się ni naczym³⁴⁶ nie mylił,

Na stronę nic nie uchylił,

Bo gdy przyda obietnice,

Zejdzie się więc i na nice.

Ano się koła smarują,

Jedni czcią³⁴⁷, drudzy darują,

Pewnie naszemu krok zmylić,

By więc drugiego nachylić.

Dobre pierze, nie zła też gęś,

A co się upiecze, ukęś³⁴⁸.

Ale, ktoby³⁴⁹ się chciał obaczyć,

Trzebaby³⁵⁰ tę sieć lepiej kryć,

Bo snadź wstyd jednego zdradzić,

Jakoż tu o wszystkie radzić.

A tak się, panie, jednajmy,

Radszej³⁵¹ sobie pokój dajmy,

Bo się kociel z garncem swarzy³⁵²,

A snadziechmy wszystko szarzy.

Wielkich stanów nie ruszajmy,

Panowie

Tym się zdaleka³⁵³ kłaniajmy,

Boć też jedno ten zysk mają,

Iż się im łajac kłaniają.

Bo gdy kogo szczęście wzniesie,

Żle mu co rzecz, ledwo w lesie,

³⁴⁰*rzkomo* (daw.) — dziś: rzekomo.

³⁴¹*jem* (daw.) — dziś: im.

³⁴²*o urzędy stoją* (daw.) — zależy im na urządach.

³⁴³*rychlej* (daw.) — szybciej.

³⁴⁴*prawie* (daw.) — prawdziwie, rzeczywiście, całkiem.

³⁴⁵*ostrzedz* (daw.) — dziś: ostrzec.

³⁴⁶*ni naczym* (daw.) — dziś: na niczym.

³⁴⁷*czcią* (daw.) — czytają.

³⁴⁸*ukęś* (daw.) — ukaś, ugryź.

³⁴⁹*ktoby (...) chciał* (daw.) — dziś popr.: kto by chciał.

³⁵⁰*trzebaby (...) kryć* (daw.) — dziś popr.: trzeba by kryć.

³⁵¹*radszej* (daw.) — raczej.

³⁵²*swarzyć się* (daw.) — dyskutować, rozmawiać; kłócić się.

³⁵³*zdaleka* (daw.) — dziś popr.: z daleka.

Gdzieby³⁵⁴ jedno zając siedział,
 Aby we wsi nie powiedział.
 Bo trafić się czasem z wadą,
 Choć drugiego zową radą,
 Ale przed się z tą ułogą³⁵⁵,
 Ujdzie, chocia targa nogą³⁵⁶.
 A cóż też na tym wygrali,
 Bo świebodę³⁵⁷ za to dali,
 A snadź co dobra myśl płodzi,
 Wszystko wielkim stanom szkodzi.
 Bo to trzeba rozumnie kryć,
 Na co mają wszytcy patrzeć,
 Bo każdy różno szacuje,
 Chocia chwaląc pochlebuje.
 Mówiąc jeden ku drugiemu:
 „Bógże pomóż panu temu;
 Iście mu wszystko przystoi,
 Cożkolwiek na świecie stroi” —
 A drugiego tyka łokciem,
 A szepcząc go zowie nokciem³⁵⁸.
 Więc nie zawždy³⁵⁹, gdy gotowo,
 Będzie jadł, choćby mu zdrowo.
 Bo niżli więc nastroji
 Tym się na poły przestoi,
 Bo azac więc mało tych spraw,
 Ten za suknią, ten za rękaw,
 Jeden śpiewa, drugi skacze,
 Trzeci idąc łaje, płacze.
 A wierę więc wielkie mienie
Bogacze
 Musi cisnąć i zbawienie.
 Bo więc łączniej z tego wyniść
 Kto ma z trochy liczbę czynić;
 Rychlej³⁶⁰ się więc uplecie,
 Kto wiele rządzi na świecie.
 Ale co mamy, to mamy,
 Gdy tu świata używamy,
 Bo ziemię Bóg ludziom sprawił,
 A nieco sobie zostawił.
 A iż do żywota mamy,
 Mało też o wieczność dbamy.
 Co zadrzemy, to zadrzemy,
 A wždy świata zażywiemy.
 Ale k' rzeczy przystępując,
 Różno stanów nie szacując,
 Obaczywszy stany wszytki,
 Kogóż dziś mierzą pożytki?
 Wszak się dawno rozumiemy,
 Na jednym wózku jeździmy,
 Wierę mi się tak zda, panie,

³⁵⁴gdzieby (...) siedział (daw.) — dziś popr.: gdzie by siedział.

³⁵⁵ułoga (daw.) — ułomność.

³⁵⁶targać nogę (daw.) — kuleć.

³⁵⁷świeboda (daw.) — swoboda, wolność.

³⁵⁸nokieć a. nogieć — choroba końska; przen. nicpoń, gałgan.

³⁵⁹zawždy (daw.) — zawsze.

³⁶⁰rychlej (daw.) — szybciej.

Żechmy wszystko nie Rzymianie;
Jednoż ci na świecie byli,
Co prze wspólne swe tracili,
A z jaką też czcią tu byli,
A snadź wszytek świat rządzili.
Bo się zawždy wszystko sporzy³⁶¹,
Gdzie się sprawiedliwość mnoży.
Z nas każdy, gdzie swój wrzód czuje,
Zawždy mu więcej folguje,
Choć drugiego barziej³⁶² boli,
Niechaj cirpi³⁶³ po niewoli.

WÓJT

Panie, słysząc aż straszno stać!
Jakoż prostak nie ma się bać:
Každy tu, co ji³⁶⁴ ksiądz liczy,
Ubogiego kmiecia ćwiczcy,
Ba, leda jakim³⁶⁵ zalotem³⁶⁶,
Z tym o ziemię, by³⁶⁷ z wymiotem.
Acz to nie mej rozum głowy
Wtrącać się w takie rozmowy,
Ale łączno mówić z wami,
Bo się szacujecie sami.
Ksiądz pana wini, pan księdza,
A nam prostym zewsząd nędza,
Bo się jednak tym pobracić,
Wójtowi to piwo płacić,
Pan się świeczki, dzwonka strzeże,
A snac³⁶⁸ jeszcze więcej wieże³⁶⁹;
Ksiądz biskupa, biskup Rzyma,
Wždy w każdym stanie przyczyna.
Kmiecia³⁷⁰ niewola
Ale nam chudym prostakom
Zewsząd cirpieć³⁷¹ nieborakom.
Zły dzwonek, a gorsza kłoda³⁷²,
Z obu stron niedobra zgoda.
Bo jako Marcin nastanie,
Snadnie³⁷³ wnet szczkawka³⁷⁴ przestanie:
Dajże czynsz, dajże kokoszy
Zac więc mało tej rozkoszy?
Dajże sep³⁷⁵, sery, gęś, jajca,
Długoś rządził, panie rajca;
Mniema, zem ten rok panem był:
To w niwecz, com się narobił.

³⁶¹sporzyć się (daw.) — mnożyć się; por. sporo.

³⁶²barziej (daw.) — dziś: bardziej.

³⁶³cirpi (daw.) — dziś: cierpi.

³⁶⁴ji (daw.) — dziś: go, jego.

³⁶⁵leda jaki (daw.) — byle jaki.

³⁶⁶zalot (daw.) — zachód, korowód.

³⁶⁷by (daw.) — niby, jakby.

³⁶⁸snac a. snadź (daw.) — wszakże, przecież.

³⁶⁹wieże (daw.) — dziś forma D.lp r.ż.: wieży; tu: więzienie.

³⁷⁰kmieć (daw.) — chłop; kmieci a. kmiecy: chłopski.

³⁷¹cirpieć (daw.) — dziś: cierpieć.

³⁷²dzwonek (...) kłoda — dzwonek: kłótwa kościelna; kłoda: więzienie cywilne.

³⁷³snadnie (daw.) — łatwo, zgoła.

³⁷⁴szczkawka (daw.) — czkawka.

³⁷⁵sep (daw.) — zsy; podatek w ziarnie.

Dajże jeszcze przedsię owies,
By też więc skakał jako pies.
Rzadkość mam z ciebie ten obrok,
Boć go czekam przez cały rok.
A to w niwecz, com dał winę³⁷⁶
Leda o jaką przyczynę;
Bo tam snadnie o niezgodę,
Często baran mąci wodę.
Bo jako się tego ustrzedz³⁷⁷,
A co sobie ma prostak rzec?
A zać się on w prawie ćwiczyc?
Snadnie go każdy wyliczy,
A zawždy przystaw³⁷⁸ u niego,
By u posła tatarskiego.
Urządnik, wójt, szołtys, pleban,
Z tych każdy chce być nad nim pan.
Temu daj gęś, temu kokosz,
Zać więc z nimi mała rozkosz?

Tłoka

A przedsię na tłokę³⁷⁹ robić?
Czasem proszą, czasem chcą bić.
Sprawnie ją nazwali tłoką,
Bo tam czasem i grzbiet sztuką³⁸⁰,
Więc potym przyda pobory,
Snadnie, kto zdrów, będzie chory,
Bo dać by z skóry wyłupić,

Pobory

By jedno duszę wykupić.
A nie daszli, wezmą ciążą³⁸¹,
Abo cię samego zwiążą:
By więc i dzieci zastawić,
Musisz się dusznie³⁸² wyprawić.
A jednak przedsię niesporo³⁸³,
Chocia się tak zbiera skoro³⁸⁴,
A wie Bóg, gdzie się rozleci,
By jedno³⁸⁵ wylazło z kmieci.
Nie w jednej to będzie męce,
Biegając przez dziwne ręce.
Poprawi więc kto kołnierza,
Niżli dojdzie do żołnierza.
I on³⁸⁶ nasz domek odarty,
Co był we troje podparty,
Już wždy³⁸⁷ dziś ma gładsze ściany
I komin w niem³⁸⁸ murowany.
Bo co o tym sprawę mają,
Podobność sami mniej dają;

³⁷⁶*wina* (daw.) — grzywna, kara pieniężna.

³⁷⁷*ustrzedz* (daw.) — dziś: ustrzec.

³⁷⁸*przystaw* (daw.) — strażnik, przełożony.

³⁷⁹*tłoka* (daw.) — dobrowolna praca przy żniwie z towarzyszeniem muzyki i napitkiem.

³⁸⁰*sztuką* — Tak w pierwodruku zam. „stłuką”.

³⁸¹*ciąża* (daw.) — kara, fant; *wezmą ciążę*: wezmą ciążę, wezmą fant a. nałożą karę.

³⁸²*dusznie* (daw.) — koniecznie.

³⁸³*niesporo* (daw.) — niedużo.

³⁸⁴*skoro* (daw.) — szybko.

³⁸⁵*jedno* (daw.) — tylko.

³⁸⁶*on* (daw.) — ten.

³⁸⁷*wždy* (daw.) — przecież.

³⁸⁸*w niem* (daw.) — dziś: w nim.

A poznasz to po rozmowie,
 Kiedy się swarzą³⁸⁹ panowie.
 Wierę³⁹⁰ snadź³⁹¹ nasze wierdunki³⁹²
 Idą też czasem na trunki,
 Abowiem w to trudno ukrócić,
 Aby nie miał w ptaki wskoczyć³⁹³,
 A zwłaszcza gdy krótko leżą,
 Ty już nigdziej nie zabieży³⁹⁴.
 Ale snadź co nam do tego,
 Niechaj patrzy każdy swego³⁹⁵;
 Niechaj oni, co chcą, czynią,
 Kiedy ja mam *quittacią*.
 Boć próżno inak³⁹⁶ szacować,
 Wolno piszczkowi³⁹⁷ tańcować.
 Pan się też wymówi wojną,
 Acz ma wymówkę niestrojną³⁹⁸,
 I tam przedsię naszy³⁹⁹ plużą⁴⁰⁰,
 Więcej niż pan wojną służy.
 Bo mu już naspiżuj⁴⁰¹ wozy,
 Daj rydl⁴⁰², siekierę, powrozy,
 Już idzie jako do żupy⁴⁰³,
 Daj wojenne⁴⁰⁴, syry, krupy,
Żołnierze
 Tochmy⁴⁰⁵ więc już tu wygrali,
 Żechmy tych krup nasypali,
 Dalichmy⁴⁰⁶ też na żołnierze,
 Będzie dalibóg przymierze,
 Jużechmy spłacili⁴⁰⁷ długi,
 Mamy tam pana i sługi.
 Patrzajże jedno po chwili,
 Kto cię potka, ten nachyli.
 On żołnierz, nasz sługa głupi,
 Alić swego pana łupi.
 Niedługo panował chłopek:
 Wrzeszczy baran, leci snopek,
 A jestli⁴⁰⁸ nie pomoże Bóg,
 I jałochnie⁴⁰⁹ wziąć pewno w róg⁴¹⁰.
 Zaż to nowina na świecie,
 Iż kto kogo może, gniecie.

³⁸⁹swarzyć się (daw.) — dyskutować, rozmawiać; kłócić się.

³⁹⁰wierę (daw.) — zaprawdę, a więc.

³⁹¹snadź (daw.) — przecież.

³⁹²wierdunki (daw.) — Im od: *wiardunk*: podatek, czwarta część grzywny.

³⁹³w ptaki wskoczyć (daw.) — dać się omamić.

³⁹⁴zabieżyć (daw.) — zejść, dojść.

³⁹⁵niechaj patrzy każdy swego (daw.) — niech każdy pilnuje swoich spraw.

³⁹⁶inak (daw.) — inaczej.

³⁹⁷piszczek (daw.) — grający na piszczałce; surmacz.

³⁹⁸niestrojny (daw.) — niewłaściwy, nienależyty.

³⁹⁹naszy (daw.) — dziś: nasi.

⁴⁰⁰plużyć (daw.) — optywać w dostatki, pozostawać w dobrobyciu.

⁴⁰¹naspiżować (daw.) — zaopatrzyć w żywność.

⁴⁰²rydl (daw.) — dziś: rydel.

⁴⁰³żupa — kopalnia soli a. kruszców.

⁴⁰⁴wojenne (daw.) — podatek na wypadek wojny.

⁴⁰⁵tochmy (...) wygrali (daw.) — to wygraliśmy

⁴⁰⁶dalichmy (daw.) — dziś: daliśmy.

⁴⁰⁷jużechmy spłacili (daw.) — już spłaciliśmy.

⁴⁰⁸jestli (daw.) — jeśli.

⁴⁰⁹jałochna (daw.) — młoda krowa, która nie była jeszcze cielna; jałówka, jałowica.

⁴¹⁰wziąć w róg (daw.) — utrzeć rogów, upokorzyć.

Takci się chudzina żywi,
 Kto kogo może, nakrzywi.
 Lecz iście mało rozkoszy
 Mają z tej cudzej kokoszy.
 Wszak więc ich zapisy znamy,
 Kiedy pokryślają tramy⁴¹¹;
 Bo więc kiedy sobie radzi
 I nędza im nie zawadzi,
 A jeszcze ją sobie śmieszą,
 Rzkomo⁴¹² się nadzieją cieszą.
 Mniema, iż już skórę niesie,
 Chocia niedźwiedź będzie w lesie.
 Bo przedsię pić musi i jeść
 By na koniec z białego zsieść.
 A też się trafi drugiemu
 Miasto lekarstwa chromemu
 Przetrzeć do końca nogę,
 By ji dał co rychlej w szkodę.
 Bo gdzie nie może być zgoda,
 Lepsza szkodka, niżli szkoda.
 Każdy, jako może, łąta,
 Wždy, czym może, tym napłata.
 Jedno⁴¹³ nam, wieśnej⁴¹⁴ chudzinie,
 Nic niesporo wszędy ginie:
 Bo znowu nastanie nędza,
Dziesięcina
 Kiedy czas przydzie na księdza,
 Gdy chodząc snopki przewraca,
 A co tłuszczej⁴¹⁵ kopy maca;
 Wnet masz urzędnika z niego,
 Choć tobie nie trzeba tego.
 Natknieć⁴¹⁶ wieszka⁴¹⁷, kopie w rogu:
 „Nie mnie to dasz, synku, — Bogu”.
 Acz nie wiem, wieli Bóg o tym⁴¹⁸,
 Aż to zrozumiemy potym;
 To wiem, iż żyta nie jada,
 Bo w stodole nierad siada.
 Więc ci jeszcze będzie grozić,
 Że mu dusznie⁴¹⁹ musisz zwozić;
 Mało jeszcze, iż nań robią,
 Muszą wieźć a w łeb się skrobiać:
 Małom się panu nawoził,
 Bo ten jeszcze barziej⁴²⁰ groził.
 Owa wszędy⁴²¹ musisz podleźć,
 Bo z obiema źle kaszę jeść⁴²².
*Kolenda*⁴²³

⁴¹¹ *tram* (daw.) — belka, deska.

⁴¹² *rzkomo* (daw.) — rzekomo, niby.

⁴¹³ *jedno* (daw.) — tylko.

⁴¹⁴ *wieśny* (daw.) — wiejski.

⁴¹⁵ *tłuszczej* (daw.) — dziś: tłustszej.

⁴¹⁶ *natknieć* (daw.) — konstrukcja z partykułą -ci (skrótową do -ć); od *natknąć*: zaznaczyć.

⁴¹⁷ *wieszka* — mała wiecha.

⁴¹⁸ *wieli Bóg o tym* (daw.) — konstrukcja z partykułą -li: czy Bóg wie o tym.

⁴¹⁹ *dusznie* (daw.) — koniecznie; szybko.

⁴²⁰ *barziej* (daw.) — dziś: bardziej.

⁴²¹ *wszędy* (daw.) — wszędzie.

⁴²² *kaszę jeść z kim* (daw.) — mieć z kim do czynienia.

⁴²³ *kolenda* (daw.) — dziś: kolęda.

Potym bieży po kolendzie⁴²⁴
 W każdym kącie dzwonić będzie;
 Więc woła *Illuminare*⁴²⁵
 A ty chłopku musisz *dare*⁴²⁶,
 Bo dać przedsię, gdzie wziąć, tu wziąć,
 A nie daszli⁴²⁷, wnet będzie kłąć.
 Przydzie⁴²⁸ spowiedź, to się jednaj,
 A nie chceszli, coć każe, daj.
 Bo więc tam, jako chcą, karzą,
 Na koniec do piekła skażą,
 A tam niespora odprawa,
 Trudno do wyszego⁴²⁹ prawa,
 Bo się tam niedługo radzą,
 Na pierwszy rok wszystko zdadzą.
 A snadź lepiej, co dać, to dać,
 Aby wždy mógł apellować.
 Kto umrze, kto się urodzi,
 Kto ślubi⁴³⁰, kto się rozwodzi,
 I cokolwiek kto chce sprawić,
 Musi okrężne⁴³¹ postawić,
 I kołaczać nie oświęcą,
 Aż dasz łopatkę cielecą.
 A tak zewsząd prostym gorze⁴³²,
 Głębokieć łakomstwo morze,
 A gdzie w co nawięcej⁴³³ płynie,
 Tedy tam narychlej⁴³⁴ ginie.
 A ze staby się snadź ozwał,
 By już na tym, co ma, przestał;
 By nawięcej już miał wszego⁴³⁵,
 Znajdzie wždy co przyległego,
 Znajdzie do sąsiada winę⁴³⁶,
 By miał naszerszą dziedzinę.
 Poznasz to po jego słowie,
 Bo go wnet nierządnym zowie:
 Młod⁴³⁷, mógłby się jeszcze ćwiczyć,
 A mnie tego kęsa życzyć,
 Bo mówią wszytcy⁴³⁸ sąsiedzi:
 Szkoda go, iż doma⁴³⁹ siedzi.
 Jaka życzość⁴⁴⁰ pana mego!
 Snadźby lepiej patrzył swego,

Religia, Korzyść, Obrzędy

⁴²⁴kolenda (daw.) — dziś: kolęda; tu: świadczenia w naturze pobierane przez duchowieństwo katolickie pod koniec roku.

⁴²⁵woła *Illuminare* — *Illuminare, illuminare Ierusalem, quia venit lux tua*: to słowa wyjęte z proroctwa Izajasza, powtarzające się jako antyfona w modlitwach kościelnych przez całą oktawę Trzech Króli [tj. przez osiem dni po święcie Trzech Króli, przypadającym na 6 stycznia; red. WL].

⁴²⁶dare (łac.) — dawać.

⁴²⁷nie daszli (daw.) — konstrukcja z partykułą -li: jeśli nie dasz.

⁴²⁸przydzie (daw.) — dziś: przyjdzie.

⁴²⁹wyszego (daw.) — dziś: wyższego.

⁴³⁰ślubić (daw.) — brać ślub.

⁴³¹okrężne (daw.) — opłata.

⁴³²gorze (daw.) — nieszczęście, bieda.

⁴³³nawięcej (daw.) — dziś: najwięcej.

⁴³⁴narychlej (daw.) — dziś: najrychlej; najszybciej.

⁴³⁵wszego (daw.) — wszystkiego.

⁴³⁶wina (daw.) — tu: przyczyna.

⁴³⁷młod (daw.) — młody.

⁴³⁸wszytcy (daw.) — dziś: wszyscy.

⁴³⁹doma (daw.) — w domu.

⁴⁴⁰zyczność (daw.) — życzliwość, przychylność.

Aby go pobożnie użył,
Czego Bogu nie zasłużył.
Bo wszystko najmem dzierzemy,
Jedno, iż tak nie baczymy.
Wnet wypadaj, kiedyc każą,
Bo bez pozwu wszystko skażą,
A zmylisz prokuracyją⁴⁴¹,
Gdy cię z dzierżenia wybija.

Ubogi stan

A tak ten swój ubogi stan
Tak rad noszę jako i pan,
I w tym doczesnym żywocie
Snadź o mniejszym wiem kłopotcie.
Siedzę jako człowiek prawy,
Nie bodą mię cudze sprawy,
Acz mię trochę nędza gniecie,
To też odcierpię na świecie,
A gdy się każą prowadzić,
A co mi więc ma zawadzić?
Mało mi żal z tej pociechy:
Wylecę jako wróbl⁴⁴² z strzechy.

Bogatego śmierć

Bogacza więc szczkawka⁴⁴³ minie,
Kiedy go teskno od skrzynie,
Od onych miłych pieniędzy,
Co ich snadź nazbierał w nędzy,
Bo czasemby⁴⁴⁴ się przemorzyć,
Tedy więc worka dołożyć,
A snadź więcej sam im służył,
Niżby ich z rozkoszą użył.
Bogać sobie nie przekłada
Kiedy więc worka dokłada:
Chce wieś kupić, dwór zbudować,
Staw sypać, kościół murować,
Dziewkę wyda, szaty sprawi,
A syna na dwór wyprawi.
Ale się barzo obłądził⁴⁴⁵,
Mniema, by tak wiecznie rządził.
Snadź podobno sam wyleci,
Niż rozposaży⁴⁴⁶ ty dzieci.
A ja, piekielna chudzina,
Wylecę, by⁴⁴⁷ dym z komina.
Bo trudniej wozem zatoczyć,
Aniżli tak pieszo skoczyć;
A snadniej⁴⁴⁸ z gniazda wróblowi,
Niż skrzydlastemu orłowi.
Tak i ty, panie, mądrze goł,
Boć każdego gryzie swój mol;

⁴⁴¹prokuracyja (daw.) — praktyka prawnicza.

⁴⁴²wróbl (daw.) — dziś: wróbel.

⁴⁴³szczkawka (daw.) — dziś: czkawka.

⁴⁴⁴czasemby (daw.) — dziś popr. czasem by.

⁴⁴⁵obłądzić się (daw.) — mylić się.

⁴⁴⁶rozposażyc (daw.) — wyposażyc.

⁴⁴⁷by (daw.) — tu: niby.

⁴⁴⁸snadniej (daw.) — łatwiej.

A nikt nie zwie⁴⁴⁹, kiedy piśnie,
Każdego z nas trzewik ciśnie.

PAN

A długoż to, wójcie, ma być?
Tak masz wszystko sobie za nic:
Boję się, iż wilka z lasu
Wyszczekasz na sie⁴⁵⁰ bez czasu,
Bo się starać o niezgodę,
Obracając na wspak wodę.
Trudność wilka owcą uszczwac⁴⁵¹,
Motyką słońce zwojować;
Bo i prawda, gdy nietrafna,
I ta nie zawsze miejsca⁴⁵² ma⁴⁵³.
Kładziesz na słowa pokrywkę,
Acz w nich masz wolną rozrywkę,
A na wsze strony dzwonka ruszasz⁴⁵⁴,
Wszędy na kolbę pokuszasz⁴⁵⁵.
Powiedasz⁴⁵⁶ o swej niewoli,
Wszak słuchając głowa boli.
A co ty masz więcej myśleć?
Zrobiwszy dzień, czynsz zapłacić.
Nie myślisz o żadnej sprawie,
Ni o wojnie ni o prawie,
Jako pies na piecu tyjesz,
Siedząc w karczmie, gębę myjesz,
Bo pan musi strzedz⁴⁵⁷ twej krzywdy,
Aby jej niskąd⁴⁵⁸ nie miał nigdy,
Ale pana nikt nie strzeże
I sam nie zwie⁴⁵⁹, gdzie sie⁴⁶⁰ zrzeże⁴⁶¹.
Bo dziś u każdego prawa

Prawo

Zwłaszcza prostym trudna sprawa,
Wszyscy więc bywamy krzywi,
Ledwy⁴⁶² się chytry pożywi.
Bo dziś nasza sprawiedliwość
Czyni ludziom wielką chciwość,
A nie spi na nią bezpiecznie,
Bo ją iście⁴⁶³ stracisz wiecznie.
Bo jeden waży na pokłony,
Drugi chwyta za zagony,
A trzeciego ufukają,
Leda mu co tam zabają,

⁴⁴⁹nikt nie zwie (daw.) — nikt się nie dowie.

⁴⁵⁰sie (daw.) — dziś: się.

⁴⁵¹uszczwac (daw.) — poszczuć, zaszczuć (na polowaniu).

⁴⁵²miejsce (daw.) — miejsce.

⁴⁵³nie zawsze miejsca ma (daw.) — dziś: nie zawsze ma miejsce.

⁴⁵⁴dzwonka ruszać (daw.) — przypominać rzecz niemilą.

⁴⁵⁵na kolbę pokuszać (daw.) — narażać się na kije.

⁴⁵⁶powiedać (daw.) — powiadać, mówić.

⁴⁵⁷strzedz (daw.) — dziś: strzec.

⁴⁵⁸niskąd (daw.) — dziś: znikąd.

⁴⁵⁹sam nie zwie (daw.) — sam się nie dowie.

⁴⁶⁰sie (daw.) — dziś: się.

⁴⁶¹zrzezać się (daw.) — ponieść stratę.

⁴⁶²ledwy (daw.) — dziś: ledwie.

⁴⁶³iście — naprawdę, rzeczywiście.

Aż mój, co porywał wodzą⁴⁶⁴,
Już nim w uździenicy chodzą.
Wieręć lepiej, miły brachu⁴⁶⁵,
Jednaj się⁴⁶⁶ z tego przestachu.

Dary

A drugiemu idą dary,
Tu więc już tam niemasz⁴⁶⁷ miary.
Bo ty zdawna⁴⁶⁸ tę moc mają,
Każdą srogość ukracają,
Czasem i przysięgi łamią...
Wiele ich na ten wrzód chramią⁴⁶⁹.
Bo aczby właśnie miało być,
Wszystko na stronę odłożyć,
Strach, miłość i powinności,
A trwać przy sprawiedliwości,
Jedno⁴⁷⁰ brać Boga przed oczy —
A któż z tego nie wykroczy?
Bo dobry zawojek⁴⁷¹ w zimie,
Kiedy kto weń grzbiet uwinie;
Nie zawadzi też koniczek,
Właszek⁴⁷², inochodniczek⁴⁷³,
Bo szkoda tej starej dusze,
Iż się⁴⁷⁴ na zły szkapie kłusze⁴⁷⁵.
Wie, iż źle, czasem się boi,
A jednak przedsię⁴⁷⁶ przy swym stoi;
Bo by nierad, tedy musi,
A zać go więc jeden kusi.

Prokurator

Bo owy prokuratorzy
Ma na się tęgie doktory.
Bo więc owi zwolennicy,
Gdy się⁴⁷⁷ zejdą w kupę wszytscy,
Nie jednemu zmylą szyki,
Mówiąc rozliczne języki⁴⁷⁸,
A kogo chcą, sucho zmyją,
Stawiać tę Babiloniją.
Już wnet gębę wzgórę wznosi,
Gdy go kto o swą rzecz prosi,
Tu wnet zdaleka⁴⁷⁹ załawia,
Trudnościami się⁴⁸⁰ wymawia;
Aby nie dla twej przyjaźni,
Zmył by się na suszy w łaźni;
Ale ukaż rychłej swą rzecz,

Prawnik, Korzyść

⁴⁶⁴wodzą (daw.) — forma B.lp: wodzę; uzdę.

⁴⁶⁵brach (daw.) — brat.

⁴⁶⁶się (daw.) — dziś: się.

⁴⁶⁷niemasz (daw.) — dziś: nie masz

⁴⁶⁸z dawna (daw.) — dziś popr.: z dawna.

⁴⁶⁹chramić (daw.) — chromać, chorować; *wiele ich na ten wrzód chramią*: wielu choruje na ten wrzód.

⁴⁷⁰jedno (daw.) — tylko.

⁴⁷¹zawojek (daw.) — nakrycie, zwł. nakrycie głowy.

⁴⁷²właszek — zdrobn. od: *walach*; koń wykastrowany (najczęściej roboczy, pociągowy itp.).

⁴⁷³inochodniczek (daw.) — koń stępak.

⁴⁷⁴się (daw.) — dziś: się.

⁴⁷⁵kłusze (daw.) — od: *kłusić*: biec a. jechać szybko.

⁴⁷⁶przedsię (daw.) — przecież.

⁴⁷⁷się (daw.) — dziś: się.

⁴⁷⁸mówiąc rozliczne języki (daw.) — dziś: mówiąc rozlicznymi językami.

⁴⁷⁹zdaleka (daw.) — dziś popr.: z daleka.

⁴⁸⁰się (daw.) — dziś: się.

Boć mi barzo pilno iść precz⁴⁸¹.
 Więc tu czcie⁴⁸² a głową chwieje,
 Z onego sie prawa śmieje.
 A to, nieboże, na kroku,
 Małoś tu nie stracił roku.
 Rozlicznie cie będzie winił:
 Złe masz prawo, źleś uczynił;
 Nie będzieli mej pilności,
 Iście nie ujdiesz trudności;
 Ale gdyby chciał dołożyć,
 Mogłoby twe prawo ożyć.
 Jeszcze bych ja dziurę znalazł,
 Kędybyś z tej sieci wylazł,
Trudność prawa
 To sie już ciągni⁴⁸³ jako lis,
 Daj od minut⁴⁸⁴, daj na zapis,
 Daj pamiętne⁴⁸⁵, dajże winę⁴⁸⁶,
 Leda o jaką przyczynę;
 Targuj, rozłożoność kramy:
 Pozwy, minuty, membrany⁴⁸⁷.
 A niż odprawisz doktora,
 Tedyć ubędzie pół wora.
 Zać tam mało krotofile,
 Ni by sie⁴⁸⁸ nasłuchał mile.
 Woźny woła, sędzia zdawa,
 Drugi w wiązanie zeznawa,
 Trzeci cię z boku przytyka,
 Sąsiad sie k'wiosce przymyka,
 Snadź by sie tam nie nasiedział,
 Kto o tym przed tym nie wiedział.
 A niż⁴⁸⁹ będzie koniec tego,
 Musisz skakać zajączego.
 Kłusz sie⁴⁹⁰ na wiece z powiatu,
 Ćwicz sie, a dziwi sie⁴⁹¹ światu,
 Potym pociągniesz za dworem,
 Tam więc już miej rozum z worem,
 Bo tam leda o przyczynę⁴⁹²
 Rozwiążesz grzywnie suprymę⁴⁹³.
 Potym cię puszcza do grodu:
 Mniemasz, że już chwała Bogu,
 Jeszcześ nie prawie uleżał,
 Ledwyś tu pół kresu zbieżał,
 Jeszczeć nie koniec przestrichu
 Ciągn sie⁴⁹⁴ przedsie, panie Machu:

⁴⁸¹*iść precz* (daw.) — iść sobie; odejść.

⁴⁸²*czcie* (daw.) — czyta; od *czytać*: czytać.

⁴⁸³*ciągni sie* (daw.) — tryb rozkazujący od: *ciągnąć się*, wysilać się na wydatki.

⁴⁸⁴*minuty* (daw.) — wypisy z akt.

⁴⁸⁵*pamiętne* (daw.) — chesne, płaca sędziowska.

⁴⁸⁶*wina* (daw.) — grzywna, kara pieniężna.

⁴⁸⁷*membrany* (daw.) — pergaminy, dokumenty.

⁴⁸⁸*sie* (daw.) — dziś: się.

⁴⁸⁹*niż* (daw.) — tu: nim, zanim.

⁴⁹⁰*kłusz sie* (daw.) — biegnij; od: *kłusić*: szybko iść, bieć.

⁴⁹¹*dziwi sie* (daw.) — forma trybu rozkazującego: dziw się; przyglądaj się.

⁴⁹²*leda o przyczynę* (daw.) — z byle przyczyny.

⁴⁹³*supryma* — część wierzchnia; *rozwiązać grzywnie suprymę*: wydać całą grzywnę.

⁴⁹⁴*ciągn sie a. ciągni sie* (daw.) — tryb rozkazujący: wydawaj; od: *ciągnąć się*, wysilać się na wydatki.

I tam ci bóty⁴⁹⁵ podszyją,
Niż wezmiesz egzekucyj⁴⁹⁶.
A snadź co utracisz na to,
Kupilby tak wiele za to.
Bo gdy przydzie na jednanie⁴⁹⁷,
Przedsięć w onej kłobie⁴⁹⁸ stanie,
Ale iż pociechy nie dał,
Zda mu sie, iż wiele wygrał.
Ano dawno ta pociecha
Wszystko mu wywlekła z miecha⁴⁹⁹.
Czym sie było innym cieszyć,
Niż upór wieść a nie mieć nic.
Krótka radość a żal długi,
Może sie⁵⁰⁰ nakarać⁵⁰¹ drugi.
Lepiej sie doma⁵⁰² osędzić⁵⁰³,
Niż w tym głuchym lesie błędzić,
Bo zaż jedno ten świat rządzi,
Który za pięć groszy sądzi,
I owić sie domacają,
Chocia więc doma siadają.
Lecz, iż to przewara⁵⁰⁴ stara,
Wiele może pycha szara.

Wojna

Przydzie wojna, to wiec krępuj,
Chleb susz, szoldrę⁵⁰⁵, krupy gotuj.
Choć narzekarz⁵⁰⁶, panie wójcie,
Ale nam przedsie niestocie.
Iście drugi zmyli kroki,
Kiedy przyda owy⁵⁰⁷ roki⁵⁰⁸,
Co je więc wiciami zową,
Wierę drugi zwierci głową.
Trudno tam brać do powiatu,
Ćwicz sie⁵⁰⁹, włóczęc sie po światu.
Ano więc kolasy skrzypią,
Po drogach sie krupy sypią,
Ano wszędy za tobą mróz,
Szkapą ustał, złamał sie wóz,
Ano więc za szyję kapie,
Jeść niemasz⁵¹⁰ co onej szkapie;
Panowie wędzonkę ciągną,
W krupach sie myszy załęgna,
Drugi też z kijem wendruje⁵¹¹,

⁴⁹⁵bóty (daw.) — boty; dziś: buty.

⁴⁹⁶egzekucyj^ę wziąć (daw.) — mieć w ręku wyrok sądu; *egzekucyj^ę*: daw. forma B.l.p r.ż.

⁴⁹⁷jednanie — pojednanie, zgoda, ugoda.

⁴⁹⁸kłoba (daw.) — jęczyzek u wagi; *stanąć w kłobie*: wyrównać się, pojednać.

⁴⁹⁹miech — mieszek, sakiewka na pieniądze.

⁵⁰⁰się (daw.) — dziś: się.

⁵⁰¹nakarać się (daw.) — opamiętać się; *karać się*: brać sobie przestrożę.

⁵⁰²doma (daw.) — w domu.

⁵⁰³osędzić się (daw.) — zestarzeć; por. sędziwy.

⁵⁰⁴przewara (daw.) — wada; przygana.

⁵⁰⁵szoldra (daw.) — solona szynka.

⁵⁰⁶narzekarz (daw.) — dziś: narzekasz.

⁵⁰⁷owy (daw.) — te, tamte.

⁵⁰⁸roki (daw.) — termin, kadencja.

⁵⁰⁹się (daw.) — dziś: się.

⁵¹⁰niemasz (daw.) — dziś: nie masz.

⁵¹¹wendruje (daw.) — dziś: wędruje.

Kury po wsiach popisuje,
Więc toż czasem miasto⁵¹² kura⁵¹³
Przepadnie się na łbie skóra.
Czasem na się ten kij nosi,
Lepiej ów zwyszył⁵¹⁴, co prosi;
Bo więc każdemu żal swego,
Paś na swym, niechaj⁵¹⁵ cudzego.

Trwoga

Nuż kiedy nastaną trwogi,
Wnet na łbie urosną rogi,
Kiedy w bęben zakolącą,
To więc uzdy, czapki tracą.
Co więc kto może, to chwyta,
Drugi swego konia pyta;
Bieży, popluskął się kaszą,
Bo go szpetnie z tyłu straszą;
A niżli przyjdzie do szyku,
Nachodzi się drugi w łyku.
Otożes zyskał, nasz panie!
To nic, co się w łeb dostanie.

Szkoda wojenna

A cóż z tego za pożytek,
Ukaże to sposób wszytek;
Snadź tknąwszy wszytki osoby,
Żadny nie ujdzie bez szkody,
Bo gdy się już wszytscy skupią,
To więc z księdza, kmięcia łupią.
A ktoby⁵¹⁶ mógł oszacować,
Co samych będzie kosztować,
A przedsię nic nie wygramy,
Chocia tam sami bywamy:
Bo snadź lepsza rządna trocha,
Niżli wielkość, kiedy płocha.
Ale tknąwszy równo osób,
Snadźby się mógł znaleźć sposób,
Iżby krup wozić nie trzeba,
A nie męcząc tego chleba.
Lecz się bawimy na łupiech,
Wiele nas ulega w trupiech⁵¹⁷
I wyliczać mało trzeba,
Co tego próżnego chleba.
A snadźbychmy lepszy byli⁵¹⁸,
Gdybychmy społu⁵¹⁹ gonili,
Nie jedno⁵²⁰by zając wypadł,
Czasemby⁵²¹ i wilk nie dojadł.
Mychmy chudzi, mało krzywi,
Ledwechmy swą trochę żywi,
Przedsię każdy swój kres zbieży,

⁵¹²miasto (daw.) — zamiast.

⁵¹³kur — kogut.

⁵¹⁴zwyszyć (daw.) — przeważyc, wyjść na czymś dobrze.

⁵¹⁵niechać (daw.) — nie ruszać; por. dziś: poniechać.

⁵¹⁶ktoby mógł (daw.) — dziś popr.: kto by mógł.

⁵¹⁷uledz w trupiech (daw.) — paść trupem; uledz: daw. ortografia, dziś: ulec.

⁵¹⁸snadźbychmy lepszy byli (daw.) — przecież bylibyśmy lepsi.

⁵¹⁹społu (daw.) — spolem, razem.

⁵²⁰nie jedno (daw.) — nie tylko.

⁵²¹czasemby (...) nie dojadł (daw.) — dziś popr.: czasem by nie dojadł.

Acz tłustszy, w kącie uleży,
 Wyglądając na każdy czas,
 Bronić sie abo łomić⁵²² las.
 Bo i to czasem pomoże,
 Podleźć, kto skoczyć nie może,
 A wielki to rozum uciec,
 Gdzie nie równo nogami siec.
 Wy, duchowni a panowie,
 Co macie w workach i w głowie,
 Strzeżcie zamków a kościołów,
 By z nich nie było popiołów,
 Bo w nich złota, srebra wiele,
 Nacz⁵²³ ważą nieprzyjaciele.
 A do tych złotych kielichów
 Ostrzegajcie z ordy⁵²⁴ mnichów.
 A snadźby większa przyczyna
 Dać na to, niżli do Rzymu;
 Bo nic w rozkoszach po złocie,
 Potrzebniejsze nam w kłopotcie.
 Namci snadniej⁵²⁵ od swej trochy,
 Gdy zajdą jakie popłochy,
 Nie czekam pewnej nowiny,
 Wylecę, by⁵²⁶ bąk ze trzciny.
 A kto ma motyla gonić,
 Woli sie z jastrzębem⁵²⁷ łomić.
 A snadź snadniej bogacz zginie,
 Bo go więc teskno od skrzynie,
 A snadniej każdego ptaka
 U gniazda jąć, nieboraka.
 Aleć sie w tym mało czują,
 Prędsie nam grzywny smakują.
 Tenże dziś błąd, co i łoni⁵²⁸,
 Każdy na swe skrzydło goni⁵²⁹,
 A prze nasz własny pożytek
 Ginie pospolity użytek.
 Ano snadź lepiej przeboleć,
 Niż krótko stękać a śmierć mieć;
 A lepiej, iż palec boli,
 Niż wszystko ciało w niewoli.
 I mądry, gdy dom buduje,
 Co rychlej końca pilnuje;
 Już piec, komin, stoły, ławy,
 To już więc drobniejsze sprawy,
 Bo gdyby nie było dachu,
 Snadźby pan piec był w przestrichu.
 Ja mówię, cobych rad widział⁵³⁰,
 Czynić może, kto będzie chciał,
 Bo snadź, by najlepsze zdanie,
 Prędsię na nim nie przestanie.

Dom

⁵²²łomić (daw.) — łamać.

⁵²³nacz (daw.) — na co.

⁵²⁴ostrzegać z ordy (daw.) — bronić przed Tatarami.

⁵²⁵snadniej (daw.) — łatwiej.

⁵²⁶by (daw.) — tu: niby.

⁵²⁷jastrzębem (daw.) — dziś: jastrzębiem.

⁵²⁸łoni (daw.) — zeszłego roku.

⁵²⁹każdy na swe skrzydło goni (daw.) — każdy pilnuje własnej korzyści.

⁵³⁰co bych rad widział (daw.) — co bym chętnie widział.

PLEBAN

Wierę, panie, trudno snadź ksiądz
Tak wiele ma w swym łbie dosiądz,
A iście plebania głowa
Prosta na ty⁵³¹ wasze słowa
Ale sie tak płotu dzierząc,
A nikomu sie nie mierząc,
Może, co chce, kto chce mówić,
Wszak z mej rzeczy⁵³² nie będzie nic.
My tak więc od tych słychamy,
Co je wždy za mędrsze mamy,
Iż na każdej ziemskiej sprawie
Kocha sie każdy w swym prawie.
Świeckim jest ta sprawa dana
Bronić kmieci i plebana,
Bo go pan i ksiądz używa,
A teraz rzadko bogat⁵³³ bywa.
Kmiotek prosty na robotę
Wszystkę wydał swą prostotę,
A to jego wszytka chciwość
Mieć pokój a sprawiedliwość.
To mu sie działem dostało;
Nam wszytko inne zostało.
Duchowny stan jest tak sprawion⁵³⁴,
A na ten urząd postawion⁵³⁵:
Prosić Boga za świecki stan,
W którym zależy kmieć i pan.
Więc ksiądz strzeże wiatyka,
Kmiecia też pilna motyka.
Wam, co was rycerzmi zową,
Należy mur przebić głową.
Lecz, gdyby tak na to przyszło,
Tejby głowie na złe wyszło,
Bo by był łeb w silnej męce,
By⁵³⁶ mu nie pomogły ręce.
A tak i my, gdychmy różno,
Snadź zorzemy piasek próżno,
Choć nas wiele w pługu chodzi,
Przedsie sie nic nie urodzi,
A każda rzecz, kiedy różna,
I słabsza i czasem próżna.
I koła sie snadniej⁵³⁷ toczą,
Kiedy wszytcy czterzej⁵³⁸ skoczą,
Ale gdy siodłowy⁵³⁹ mdleje,
I woźnica złej nadzieje:
Już mu droga nie tak spora,
Kłusze⁵⁴⁰ milę do wieczora.
A my snadź prawie na suszy

⁵³¹ty (daw.) — dziś: te.

⁵³²rzecz (daw.) — tu w znaczeniu pierwotnym: mowa.

⁵³³bogat (daw. forma imiesł.) — bogaty.

⁵³⁴sprawion (daw.) — dziś: sprawiony.

⁵³⁵postawion (daw.) — dziś: postawiony.

⁵³⁶by (daw.) — tu: gdyby.

⁵³⁷snadniej (daw.) — łatwiej.

⁵³⁸czterzej (daw.) — dziś: czterej.

⁵³⁹siodłowy (daw.) — koń lewy w parze koni w zaprzęgu.

⁵⁴⁰kłusze (daw.) — biegnie; od: *kłusić*: szybko iść, bieć.

Uwiązaliśmy po uszy,
A co dalej więcej łgniemy,
Jeśli społu nie dźwigniemy.
A tak wy, panowie mili,
Dobrzebyście uczynili,
Byście prawie w to wkroczyli,
Boście się nam przeoczyli:
Na nas, na kmiecie wołacie,
A sami się ochylacie⁵⁴¹.
Szukajcie też czasem drogi,
Aby wždy wytchnął ubogi,
Bo i szkapy nie tak włoką,
Gdy jedno⁵⁴² jednego sieką.
A ciężej przydzie na owy,
Kiedy ustanie siodłowy⁵⁴³.
Ale wy przedsie niedbacie,
Dawno te dziurę łatacie,
A niesporo jako gorze,
Przedsie się wam zawždy sporze.
Bo zać to nowa biesiada,
Jako nastąła ta zwada;
Pan się o tym z księdzem swarzy⁵⁴⁴,
Wójt przedsie złe piwo warzy,
A tym zawždy zamykają:
Wójt płaci, księdzu nałają.
Chocia czasem nie barzo krzyw,
Každy swego strzeże, kto żyw;
Tknicie się też jedno sami,
A ciągnicie się równo z nami,
A zjednajcie komisiją,
Rozwieść tę kontrybuciją⁵⁴⁵.
Boć jako skoro nastąła,
Tak wnet z wiardunkiem⁵⁴⁶ ślub brała,
A nie będzieli rozvodu,
Doczekacie po nich płodu.
Bo acz się więc wszytcy znoszą,
Co ich na ty gody proszą,
Ale nie wszytkim smakują
Bo więc nierówno tańcują.
Ksiądz więc z wójtem tam herst wodzi⁵⁴⁷,
A też tym nawięcej szkodzi;
Pan siedzi jako starosta,
Temu gody, swatkom chłosta.
Ale by tak udziałano,
Iżby równo nalewano,
Iście w kaźdej krotchwili
Weselszyby goście byli.
I nie tak snadź wielka szkoda,
Gdzie się trafi spólna zgoda,
A kiedy pójdziem koleją,

⁵⁴¹ *ochylać się* (daw.) — uchylać się od czego.

⁵⁴² *jedno* (daw.) — tylko.

⁵⁴³ *siodłowy* (daw.) — koń lewy w parze koni w zaprzęgu.

⁵⁴⁴ *swarzyć się* (daw.) — dyskutować, rozmawiać; kłócić się.

⁵⁴⁵ *rozwieść kontrybuciją* (daw.) — położyć koniec daninom.

⁵⁴⁶ *wiardunk* (daw.) — podatek, czwarta część grzywny.

⁵⁴⁷ *herst wodzić* (daw.) — rej wodzić, przewodzić.

Rychlejci nam drugą naleją,
I gospodarzowi mniej wadzi,
Kiedy sobie goście radzi,
Ale gdy jeden ulewa,
Každy tego nierad miewa.

WÓJT

Ja już jedno łbem kołyszę,
Dziwując się, co tu słyszę;
Bo my jedno⁵⁴⁸ przysłuchamy,
A zdaleka⁵⁴⁹ zaglądamy,
Dziwując się, co się dzieje,
A czemu tak świat tępieje.
Prawdę mówisz, miły księżu,
Dobrzeć, gdzie wszystkich dosięże.
Ale cóż mamy temu rzecz?
Trudność suche łyka odrzeć.
Rozmyśli się więc każdy wczas,
Bo owo zły na nas niemasz⁵⁵⁰.

Zbytki

Coż to czyni, jedno⁵⁵¹ zbytki
Tyć każą wszystkie pozytywki,
Tyć nam wszystkim łupią oczy,
Bo każdy z miary wykroczy.
Jako tako gdzie wziąć, tu wziąć,
Wždy się jednak przedsię ciągnąć.

Potrawy

Zaż dziś nie dziwne potrawy,
Aż wielkim kosztem przyprawy,
Aż czasem owi, co siedzą,
Nie zawždy wiedzą, co jedzą:
Ano jedna z złotą głową,
A czart wie, jako je zową.
Żacy więc nam powiadają,
Co im tam w garnki dawają⁵⁵²:
Jakieś torty trudnonosze,
Toć dziś barzo tępią grosze,
A bogacą cudze kramy,
Pozłoczone marcepany,
Nuż uspaniny, cenadry⁵⁵³,
Pozłocisty baran z fladry.
Ano snadź lepszy, co wrzeszczy
I mieszek po nim nie trzeszczy,
Bowiem z niego dwoje żniwo⁵⁵⁴:
Mięso zjeść, skóra za piwo,
A rogi dać na grzebienie;
Nie zawždyć zdrowy jelenie.
Nuż co kosztuje piwnica,

Zbytek w picciu

Toć więc boża tajemnica.

⁵⁴⁸jedno (daw.) — tylko.

⁵⁴⁹zdaleka (daw.) — dziś popr.: z daleka.

⁵⁵⁰niemasz (daw.) — dziś: nie masz.

⁵⁵¹jedno (daw.) — tylko.

⁵⁵²żacy (...) co im tam w garnki dawają — daw. zwyczajem było dawanie w garnuszki ubogim żakom szkolnym potraw pozostałych ze stołów pańskich.

⁵⁵³cenadry a. cymadry — wnętrzności z ryby; wątróbki; nerki.

⁵⁵⁴dwoje żniwo (daw.) — podwójne żniwo.

A takie picia nastają,
 Co je dziwno przezywają.
 Bo nasz szoltys⁵⁵⁵ ma tam syna,
 Co więc strzeże tego wina,
 A iście kto kogo chce czcić⁵⁵⁶,
 Musi się dziś mieszek pocić.
 Ciągni się⁵⁵⁷, panie Walanty,
 W piniolle⁵⁵⁸, w alekanty⁵⁵⁹,
 To słodkie a to korzenne,
 A to ma barwy odmienne,
 Obejrzcież, panowie moi,
 Bóg wiedz, już trzeci rok stoi.
 To więc we wsze kąty leją,
 A drudzy się spiwszy śmieją,
 Podstoli, kuchmistrz, podczaszy,
 Każdy swój garniec wystraszy.
 Bo drzy łyka, póki się drą,
 A co wiedzieć, kiedy pomrą.
 A teraz wżdy, póki żniwo,
 Już więc zadziera co żywo,
 A czasem drudzy nie znają,
 Czego im więc nalewają:
 Ipokras abo trywijał,
 Co on dba, gdy szyję nalał.
 Bo co panom nalewają,
 K'temu się więc wszytcy mają.
 A ty insze picia proste
 Mają to za drobne chłosty,
 Muszkattelę, małmazyją⁵⁶⁰,
 To już więc tą pijał liją?
 Więc mu nazajutrz smakuje,
 A gdzie darmo pić nie czuje.
 Nie lza⁵⁶¹ jedno⁵⁶² z wami płacić,
 Przydzie się z mieszkciem pobracić.
 Więc się tu, jako lis ciągnie,
 A z tego się szpital łągnie⁵⁶³.
 Ano czasem, bracia naszymy⁵⁶⁴,
 Lepiejby przestać na kaszy,
 Niż się w wielkie koszty wdawać,
 A na wioskach dług zeznawać.
 Bo pomni⁵⁶⁵ na to, nieboże,
Miernie długo trwa
 Iż mierne⁵⁶⁶ dłużej trwać może,
 A żadnemu nie przystoi
 Cokolwiek nad swój stan stroi.
 Snadź przystojniej po staremu

⁵⁵⁵szoltys (daw.) — dziś: sołtys.

⁵⁵⁶czcić (daw.) — uczcić, ugościć.

⁵⁵⁷ciągnąć się (daw.) — wysilać się na wydatki; *ciągni się* (tryb rozkazujący) wydawaj.

⁵⁵⁸piniolle — piniolle; zamorskie wina.

⁵⁵⁹alekant — wino hiszpańskie alkońskie (od: Alicante).

⁵⁶⁰małmazyja — małmazja; wino greckie (z Krety).

⁵⁶¹nie lza (daw.) — nie trzeba, nie należy, nie wolno.

⁵⁶²jedno (daw.) — tylko.

⁵⁶³łągnie (daw.) — dziś: łągnie.

⁵⁶⁴naszy (daw.) — dziś: nasi.

⁵⁶⁵pomni (daw.) — tryb rozkazujący: pomnij; pamiętaj, wspomnij.

⁵⁶⁶mierne (daw.) — umiarkowane.

Folgować stanowi swemu,
 A wedle starych kwitacyj⁵⁶⁷
 Kto nie ma zacz⁵⁶⁸, ten piwo pij,
 Bo barzo⁵⁶⁹ z owego wina
 Zamnoży się więc chudzina⁵⁷⁰.
 Wszakęś Polak, dierz się swego
 Seropu⁵⁷¹ przyrodzonego⁵⁷²,
 I na tym się, co uwarzysz,
 Natańcujesz i naswarzysz⁵⁷³,
 A niechaj⁵⁷⁴ tego kramnego⁵⁷⁵,
 Boć się skazi pęc⁵⁷⁶ od niego.
 A snadź jakoż to powstało,
 Dziwniejszych wrzodów nastalo?
Przygody pijanych
 Zać mała o tym praktyka:
 Podagra, fluks⁵⁷⁷, scyatyka⁵⁷⁸,
 A niemala w ludziech⁵⁷⁹ dziura,
 Jako nastala pleura⁵⁸⁰.
 Cóż to czyni, jedno⁵⁸¹ zbytek
 Ukaże to sposób wszytek⁵⁸²:
 Pić gorąco, korzenno jeść,
 Musi drugi przez czasu sieść⁵⁸³.
 Bo nie pomoże piguła,
 Kiedy w bok kole rywula⁵⁸⁴.
 Doktor stojąc w moździerzu⁵⁸⁵ tłucze⁵⁸⁶,
 Pan stracił od zamku klucze,
 Więc mu leje w gardło serop,
 A on zdycha opily chłop:
 Wygrał, iż był na biesiedzie,
 Zsiadł z konia, na deszczce⁵⁸⁷ jedzie.
 Każdy to sowito⁵⁸⁸ płaci,
 Zdrowie i pieniądze traci.
 A to wszytko zbytki mnożą,
 Nie jednego ty⁵⁸⁹ w grób włożą.
Gracze
 Nuż jakie dziś gry nastaly,
 Z których ginie koszt niemaly.

⁵⁶⁷kwitacja (daw.) — kwit.

⁵⁶⁸zacz (daw.) — za co.

⁵⁶⁹barzo (daw.) — bardzo.

⁵⁷⁰chudzina (daw.) — biedak.

⁵⁷¹serop (daw.) — syrop.

⁵⁷²serop przyrodzony — tu: piwo.

⁵⁷³swarzyć się (daw.) — dyskutować, rozmawiać; klócić się; *naswarzyć się*: nagadać się.

⁵⁷⁴niechać (daw.) — nie ruszać; zaniechać, porzucić, zostawić.

⁵⁷⁵kramny (daw.) — pochodzący z kramu; kupny.

⁵⁷⁶pęc (daw.) — cera.

⁵⁷⁷fluks (daw.) — stan zapalny; reumatyzm.

⁵⁷⁸scyatyka (daw.) — scjatyka; ischias, rwa kulszowa.

⁵⁷⁹w ludziech (daw.) — dziś: w ludziach.

⁵⁸⁰pleura — zapalenie opłucnej.

⁵⁸¹jedno (daw.) — tylko.

⁵⁸²wszytek (daw.) — wszystek; każdy.

⁵⁸³sieść (daw.) — sięść.

⁵⁸⁴rywula — przednie wino reńskie.

⁵⁸⁵moździerzu (daw.) — dziś: moździerz.

⁵⁸⁶doktor stojąc w moździerzu tłucze — daw. lekarz posiadał również umiejętności aptekarskie i przyrządzał sam lekarstwa.

⁵⁸⁷na deszczce (daw.) — na deseczce.

⁵⁸⁸sowito (daw.) — sowicie; obficie.

⁵⁸⁹ty (daw.) — te, one.

Dziwne fluksy⁵⁹⁰, turmy⁵⁹¹, rusze⁵⁹²,
 Aż drugi na stole kłusze⁵⁹³,
 Bo się więc już nie rozmyśla,
 Póki stołu stawa⁵⁹⁴, kryśla,
 Bo musi przybrać na nowe,
 Dał teraz schować gotowe.
 Klenotki się pocierają;
 I ci tracą, co nie grają,
 Bo więc kiedy się rozprawią,
 Iż już jednego odprawią —
 Siedzi, podjął rękę, śpiewa,
 Ciągnie się⁵⁹⁵, rzkomo poziewa,
 Ale bodaj mu tak psia mać,
 Jakoć mu się wtenczas chce spać.
 Ciągnie za palec drugiego,
 Aby mógł zwlec sygnet z niego,
 Barzoby rad temu sprostał,
 By mu jako stryjem został.
 A cóż z tego potym roście⁵⁹⁶?
 Każdy się domyśli proście⁵⁹⁷:
 Falsze, przymówki, niezgoda,
 Krótka radość, długa szkoda.
 Bo ślubi wrócić w godzinie,
 Więc ledwy⁵⁹⁸ w rok, czasem zginie,
 Bo acz wygra, wždy niesporo,
Gra nie czyni pożytku
 Wnet się to rozleci⁵⁹⁹ skoro⁶⁰⁰,
 Bo się wnet zbieży, co żywo,
 Daj od kart, dajże na piwo,
 Daj za świece, daj piszczkowi⁶⁰¹,
 Każdy, kto może, ułowi.
 Prawie to na nie bicz boży,
 Nie jednego z pychy złoży.
 A snadź tknąwszy różno wszego
 Mało rozkosz z zysku tego.
 Jakoby złe piwo warzył,
 Bowiem się cały dzień swarzył⁶⁰².
 A to k'temu ma na pomoc,
 Iż to już nie spał drugą noc.
 Idzie, zbladł, spuchły mu oczy,
 Jako pijany się toczy...
 Nadobny to zysk, mój panie,
 Gdy każdy na swym przestanie,
 Ani komu nie bywa krzyw,
 Kiedy kto swym poczcziwie żyw.
 A tak giniecie, panowie,

⁵⁹⁰*fluks* — tu: karty jednego koloru ułożone kolejno; strit.

⁵⁹¹*turma* — tu: rodzaj gry.

⁵⁹²*rusz* — tu: rodzaj gry.

⁵⁹³*kłusze* (daw.) — biegnie, kłusuje; od: *kłusić*: szybko iść, biec.

⁵⁹⁴*póki stołu stawa* (daw.) — póki starczy stołu.

⁵⁹⁵*ciągnie się* (daw.) — tu: przeciąga się.

⁵⁹⁶*roście* (daw.) — rośnie.

⁵⁹⁷*proście* (daw.) — prosto, z łatwością.

⁵⁹⁸*ledwy* (daw.) — ledwo.

⁵⁹⁹*się to rozleci* (daw.) — rozejdzie się, wyda się.

⁶⁰⁰*skoro* (daw.) — szybko.

⁶⁰¹*piszczek* (daw.) — grajek; grający na piszczalce, surmacz.

⁶⁰²*swarzyć się* (daw.) — dyskutować, rozmawiać; klócić się.

Tracąc razem koszt i zdrowie.
 Bo więc i rozum zablądzi,
 Gdy kogo dobra myśl rządzi.
Mysłictwo
 Abo też myślictwo owo,
 I toć nie każdemu zdrowo:
 A snadź kto sie w nie prawie⁶⁰³ wda,
 Już wszystko za nic nie ma,
 Już wyprzągaj naręcznego⁶⁰⁴,
 By napilniej⁶⁰⁵ trzeba tego,
 Bo owo gniady leniwy,
 A siwy barzo sadniwy⁶⁰⁶.
 Trąb co rychlej a psy zwieraj⁶⁰⁷,
 Zwołaj czeladź, konie siodłaj,
 Bo teraz dobra pogoda,
 Iście jej zamieszkać⁶⁰⁸ szkoda.
 Więc gniją na polu kopy,
 A pan w lesie wrzeszczy z chłopy,
 Ze psy sie po polu goni⁶⁰⁹,
 Żyto, owies, wszystko łomi⁶¹⁰.
 Był tu pożar⁶¹¹, owo lezie,
 A szach⁶¹² już wisi na brzezie⁶¹³,
 Barzoć mu sie więc chce łowić,
 A on już trzy dni nie jadł nic.
 I myśliwiec słabo trąbi,
 Zać go jedna nędza gnąbi:
 Mróz ciśnie, w brzuchu przemiera,
 Wlazwszy w kierz⁶¹⁴ więc tarnki⁶¹⁵ zbiera,
 Czapkę straci, suknie zdrapie,
 Oba boki odrze szkapie,
 Czasem go przed sobą pędzi,
 Kiedy mu dobrze przynędzi.
 Radby gdzie dopadł⁶¹⁶ gorąca,
 Wolałby piec niż zająca.
 A pan został, proso łomi,
 Więc sie tu z chróścielem⁶¹⁷ goni.
 Padła szachu, padła strusie⁶¹⁸,
 Wierć mu być tu w tyra prosie.
 Ugoniwszy z szkapy zskoczy,
 To dopierko znowu tłoczy.
 Więc gwizdże a na brzuch leży,
 A szkapa do domu bieży;
 Uzdę straci, siodło stłucze,

⁶⁰³prawie (daw.) — prawdziwie, całkiem.

⁶⁰⁴naręcznego (daw.) — dziś: naręcznego; *naręczni*: w zaprzęgu koń po prawej stronie.

⁶⁰⁵napilniej (daw.) — dziś: najpilniej.

⁶⁰⁶sadniwy (daw.) — o koniu: mający rany przetarte w skórze przez uprzęż.

⁶⁰⁷zwierać psy (daw.) — wiązać psy na smyczy.

⁶⁰⁸zamieszkać (daw.) — zapomnieć, zaniechać, opuścić (por. omieszkać); tu: zmarnować.

⁶⁰⁹Ze psy sie (...) goni (daw.) — goni się z psami.

⁶¹⁰łomić (daw.) — łamać.

⁶¹¹pożar — tu: nazwa psa gończego.

⁶¹²szach — nazwa psa gończego.

⁶¹³na brzezie — dziś: na brzozie.

⁶¹⁴kierz (daw.) — krzak.

⁶¹⁵tarnki (daw.) — owoce tarniny a. ogólnie: jagody.

⁶¹⁶radby (...) dopadł (daw.) — dziś popr.: rad by dopadł.

⁶¹⁷chróścieł — daw. ortografia, dziś popr. *chrusciel*: ptak z rodziny żurawiotwanych, zamieszkujący błota, zarośla nadwodne i stępy a. niewielki ptak łąkowy; derkacz.

⁶¹⁸strusia — nazwa psa gończego.

Sam sie miłę pieszki⁶¹⁹ tłucze.
 A dobrze tak, ma dubiela⁶²⁰,
 Stanie mu więc za chróściela⁶²¹,
 Więc rzepy miasto przepiórek
 Narwie w wacek⁶²² i w kapturek.
 Jednak też to nie złe pole,
 Gdy jej niemasz⁶²³ doma w dole.
 Bo więc każdy, kto się w to wda⁶²⁴,
 Snadź o żadną już rzecz nie dba,
 O tymże cały dzień mówi,
 Jako Pożar z Kruczkiem⁶²⁵ łowi.
 Wnetem ja, Matuszu, tuszył⁶²⁶,
 Gdy go skoro za las ruszył,
 Iże nam trudno miał uciec,
 Bo mój Nieprosz⁶²⁷ stoi za sieć.
 To już na to do dnia pije,
 Wyga sie skrobic a wyje.
 Nabierz mąki, niemasz⁶²⁸ tłuczy,
 A do polcia kłótkę stłuczy,
 Bo iście to zasłużyli,
 Aż do południa gonili.
 Więc jako polcia nie stanie,
 Jédźże chudy groch, nasz panie,
 A i kapusta będzie wczas,
 Uciekł zając głęboko w las.
 A czasem, choć ji uszczuje,
 Przedsię nie wiele⁶²⁹ zyskuje;
 Bo sie trzeba w gębę sparzyć,
 Kto ji⁶³⁰ chce dobrze uwarzyć.
 Nie oprawisz⁶³¹ tam nic z chrzanem,
 Musisz sie pobratać z kramem.
 Ano snadź jestliś⁶³² równy pan,
 Wierę też niezły z octem chrzan,
 A snadź z nim weselszy będziesz,
 Niż gdy z pieprzem z wioski siédziesz.
 Bo kto pierno⁶³³ jada, chce pić,
 A piwo więc stoi za nic,
 Bo kramne za kramnym chodzi,
 A oboje przedsię szkodzi.
Koszt około białych głów
 Nuż więc owe białe głowy,
 I toć nie z pożytkiem łowy;
 Tam nic nie oprawisz wackiem,

⁶¹⁹*pieszki* (daw.) — na piechotę.

⁶²⁰*dubiel* — ryba podobna do karasia.

⁶²¹*chróściel* — daw. ortografia, dziś popr. *chruściel*: ptak z rodziny żurawiatych, zamieszkujący błota, zarośla nadwodne i stepy a. niewielki ptak łąkowy; derkacz.

⁶²²*wacek* (daw.) — mieszek, worek.

⁶²³*niemasz* (daw.) — dziś popr.: nie masz.

⁶²⁴*kto się w to wda* (daw.) — kto się w to zaangażuje.

⁶²⁵*Pożar z Kruczkiem* — nazwy psów gończych.

⁶²⁶*tuszyć* (daw.) — mieć nadzieję.

⁶²⁷*Nieprosz* — nazwa psa gończego.

⁶²⁸*niemasz* (daw.) — dziś popr.: nie masz.

⁶²⁹*nie wiele* (daw.) — dziś: niewiele.

⁶³⁰*ji* (daw.) — dziś: go, jego.

⁶³¹*oprawić* (daw.) — przyprawić.

⁶³²*jestliś* (daw.) — jeśliś; jeśli jesteś.

⁶³³*pierno* (daw.) — pieprzno.

Szofać Grzegorzowi z Maćkiem.
 Bo więc ów słęzak⁶³⁴ z forbotem,
 Lisztewka, bryżyk ze złotem,
 Nuż kaplerzyk⁶³⁵ z obojczykiem⁶³⁶,
 Teperelle⁶³⁷ z gorgulikiem⁶³⁸,
 Iścieć skarbu nie umnoży,
 Niżli⁶³⁹ to na szyję włoży.
 Nasze to niewiasty znają,
 Co więc w tych dworzeczech bywają,
 A mówią, iż gęste cewki⁶⁴⁰
 Wychodzą na ty listewki⁶⁴¹,
 Często się kłusze półkopek,
 Aż musi wleść⁶⁴² w registr⁶⁴³ chłopek.
 A o tymże wszytka rada,
Rozmowa białych głów
 Gdzie się zejdzie ich biesiada:
 Ukaż ten kołnierzyk, siostró,
 Bo nań trzeba patrzeć ostro,
 Bo w nim wzorek barzo drobny,
 Ale wżdy przedsie nadobny.
 Bych miała wzorek gotowy,
 Spatrzalabym na czepłowy,
 Choćby więcej złota weszło,
 Boby⁶⁴⁴ mie⁶⁴⁵ jednak szyć teszno⁶⁴⁶.
 I węgierskim szyciem snadnie,
 Mógłby to uszyć nieżadnie⁶⁴⁷,
 Aleby snadź cudniejszy był,
 Gdyby na nim perły sadził.
 Nuż ty, mój namilejszy panie,
 Dajże co narychlej na nie,
 A wszak jestli co zostanie,
 Wam się kołnierzyk dostanie.
 Jednak chodzę, by łoktuszka⁶⁴⁸,
 Ni perelki ni łańcuszka;
 A jako dzisia⁶⁴⁹ upstrzony
 U uboższych mężów żony,
 A ja i w święto w żałobie, —
 Nie mnieć to sromota⁶⁵⁰, tobie.

Jarmark

Więc się na jarmark oboje
 Włoką na ty⁶⁵¹ miłe stroje,

⁶³⁴słęzak (daw.) — słęzak; gatunek sukni.

⁶³⁵kaplerzyk (daw.) — kołnierz, naszyjnik.

⁶³⁶obojczyk (daw.) — ozdobny kołnierz.

⁶³⁷teperella — kołnierz marszczony.

⁶³⁸gorgulik — ozdoba przy kołnierzu kobiecym.

⁶³⁹niżli (daw.) — zanim; jeśli.

⁶⁴⁰cewka (daw.) — szpulka do zwijania nici; tu przen.: nici.

⁶⁴¹listewka (daw.) — taśma, ozdobne obramowanie, obszywka.

⁶⁴²wleść (daw.) — dziś: wleźć.

⁶⁴³registr (daw.) — rachunek; *wleść w registr*: popaść w długi.

⁶⁴⁴boby — dziś popr.: bo by (z czasownikiem).

⁶⁴⁵mie — daw. mię; dziś: mnie.

⁶⁴⁶teszno (daw.) — tęskno; nieprzyjemnie.

⁶⁴⁷nieżadnie (daw.) — jakoś.

⁶⁴⁸łoktuszka (daw.) — kobieta owinięta w *łoktusę* tj. w płachtę.

⁶⁴⁹dzisia (daw.) — dziś: dzisiaj.

⁶⁵⁰sromota (daw.) — wstyd, hańba.

⁶⁵¹ty (daw.) — dziś: te.

A tego snadź zabaczyli⁶⁵²,
 Iż nie wiele⁶⁵³ naliczyli.
 Ano to niecudny wzorek,
 Kiedy w skrzyni próżny worek,
 Ale co wadzi skosztować,
 Owa nam będą borgować⁶⁵⁴.
 Więc się włóczą między kramy,
 Poszargają stare bramy,
 A niemasz⁶⁵⁵ zacz⁶⁵⁶ kupić nowych,
 Bo więc trudno bez gotowych.
 A kramarki, co je⁶⁵⁷ znają,
 Więc im bryże⁶⁵⁸ wywieszają,
 A jestli co na borg dadzą,
 Przedsie się na tym nie zdradzą,
 Bo da drożej połowicą,
 Pani płaci jałowicą,
 Abo siemieniem⁶⁵⁹ z nabiałem,
 A przedsie nierównym działem.
 Bo jednak, czymkolwiek płaci,
 Drugą połowicę traci.
 A gdy się domek wyniszczy,
 Tedy ty, panie, w garść piszczy⁶⁶⁰,
 Bo, acz nierówno, ciągni się⁶⁶¹,
 Boć być w jamie, panie lisie.
 A tak, panie, ta utrata
 Zniszczyła świat po ty⁶⁶² lata,
 Wiele zacnych domów zeszło,
 I drugich więc bywa teszno⁶⁶³.
 Kiedy przydą owy gody⁶⁶⁴
 Niejedny tam więc przygody:
 Jedni z wiosek postępują,
 Drudzy płatów⁶⁶⁵ przypisują,
 A ono, co nakupili,
 Dawno drudzy zastawili.
 A prędko ta pycha minie,
 Gdy razem bram⁶⁶⁶ z wioską zginie.
 My chudzina przedsie w męce,
 Tłukąc się przez cudze ręce,
 Bo każdy folgując sobie,
 Wszystko chce zwysić⁶⁶⁷ na tobie.
 A tak, dziwno się świat toczy,
 Krzywe ma fortuna oczy,
 Choć nic tego nie baczymy,

⁶⁵²zabaczyć (daw.) — zapomnieć.

⁶⁵³nie wiele (daw.) — dziś: niewiele.

⁶⁵⁴borgować (daw.) — dawać na *borg*, tj. na rachunek.

⁶⁵⁵niemasz (daw.) — dziś popr.: nie masz.

⁶⁵⁶zacz (daw.) — za co.

⁶⁵⁷je (daw.) — ich.

⁶⁵⁸bryż (daw.) — haft wypukły.

⁶⁵⁹siemię (daw.) — nasiono; ziarno zboża.

⁶⁶⁰piszczy (daw.) — tryb rozkazujący, dziś: piszcz.

⁶⁶¹ciągni się (daw.) — tryb rozkazujący od *ciągnąć się*: wysilać się na wydatki.

⁶⁶²ty (daw.) — dziś: te.

⁶⁶³teszno (daw.) — nieprzyjemnie; tęskno.

⁶⁶⁴gody (daw.) — wesele; święto.

⁶⁶⁵płat (daw.) — opłata, podatek.

⁶⁶⁶bram (daw.) — listwa u szaty (obramowanie), galon.

⁶⁶⁷zwysić (daw.) — zyskać, wygrać.

Acz złe, wżdy sobie tuszymy.
 Ale by sie każdy uznał,
 A nad stan sie nie wyciągał⁶⁶⁸,
 Wieręby snadź własniej było,
 Każdemuby mniej szkodziło.
 Jestli baczysz, żeś chudzina,
 Pij piwo, a niechaj⁶⁶⁹ wina;
 Nie czyn sie pawem⁶⁷⁰, jestliś kur,
 Niemaszli⁶⁷¹ sukniej⁶⁷², wdziej kaptur.
 Bo to już nastalo dzisia,
 Leda na kim szuba lisia,
 A też lepak⁶⁷³ drugi wisi,
 Zawiodł go zawojek lisi.
 Ale bychmy poniechali⁶⁷⁴,
 A na równym przestawali,
 Znaczniejszeby domy były,
 Wszegoby sie napełniły⁶⁷⁵.
 A stąd on dostatek roście,
 Czymby uczcić ony goście,
 Którzy ten obyczaj wnoszą:
 Jada, chocia ich nie proszą,
 I pan ich czasem nie czeka,
 Co nadalej precz ucieka.
 Niedba, by mu odeczcili⁶⁷⁶,
 By go jedno w las puścili.
 Ale snadź nie wytrwa głowa,
 Zwłaszcza prosta na ty słowa.
 Nasza rzecz, prostych, paciorki,
 A wy przedsię szyjcie wzorki.

PAN

Wójtcie, głębokoś snadź zabrnął,
 Patrzaj, by sie nie ochynął⁶⁷⁷.
 Barzoś na szrot puścił mowę⁶⁷⁸,
 Radzęć, chowaj ciepło głowę,
 A wszędy ruszasz⁶⁷⁹ zuchwałych,
 A k'temu stanów niemałych:
 Graczów, myśliwców, pijanic,
 Wszytki sobie tu masz za nic,
 Utratniki, białe głowy
 Ruszasz zuchwałemi słowy.
 Byś wiedział, że z tych każdy stan,
 Zda sie sobie być wielki pan,
 Wszytko sobie lekce waży,
 Ni zwiesz, gdzie cie który zgładzi.
 Ale snadź, mówiąc ku prawdzie,

⁶⁶⁸wyciągać się (daw.) — wysilać się na koszty.

⁶⁶⁹niechaj (daw.) — nie ruszać; zaniechać, porzucić.

⁶⁷⁰pawem (daw.) — dziś: pawiem.

⁶⁷¹niemaszli (daw.) — dziś popr.: nie maszli; konstrukcja z partykułą -li: jeśli nie masz.

⁶⁷²sukniej (daw.) — dziś: sukni.

⁶⁷³lepak (daw.) — atoli, przeciwnie.

⁶⁷⁴poniechać (daw.) — porzucić, zostawić.

⁶⁷⁵wszegoby sie napełniły (daw.) — dziś: napełniłyby się wszystkim.

⁶⁷⁶odezczyć (daw.) — oddać cześć, ugościć wzajemnie.

⁶⁷⁷ochynąć się (daw.) — popaść w niebezpieczeństwo.

⁶⁷⁸na szrot puścić mowę (daw.) — rozpuścić język.

⁶⁷⁹ruszać (daw.) — dotykać (niemile), urażać.

Wielkieć zbytki wszędy najdzie⁶⁸⁰,
 Które dziś stroją bogacze,
 Bo tłusty, jako chce, skacze.
 Owym to więc chudym wadzi
 I zskapieją⁶⁸¹ z tego radzi.
 A iście rzadki z tej drogi,
 Aby nie zepsiał⁶⁸² na nogi,
 Bo sie trafi taka wytecz⁶⁸³,
 Iż sie więc obróci w niwecz.
 Ale, by miał wiecznie chramać⁶⁸⁴,
 Trudno przyrodzenie⁶⁸⁵ złamać.
 Przedsie (sie) z tłustemi równać,
 Jako w targu taniej nie dać.
Szaty
 Zać sie dziś nie pstrzą sajany⁶⁸⁶,
 Chocia ich drudzy nie znamy,
 Abo owy stradyotki⁶⁸⁷
 Toć dziś barzo dębią⁶⁸⁸ kmiotki.
 Drugi więc swą wioskę mija,
 Rozwiodła go z nią delija⁶⁸⁹.
 Ów wždy⁶⁹⁰ on⁶⁹¹ nasz dawny jarmark,
 Snadź wždy nie tak krzyw nieborak.
 Ale tam rzadko bywa pan,
 Gdzie rządzi czuha⁶⁹², dołoman⁶⁹³.
 Drugiej aby nie poznali,
 Więc ją rajtarką przewali.
 Ano to stara przewarka,
 Rad bywa smard⁶⁹⁴, gdzie rajtarka⁶⁹⁵.
 Aż już i drugich nie znają
 Jako je więc przezywają.
 Czasem drudzy krawca proszą:
 „Uczyn mi, jako dziś noszą”.
 A czemu nie jako wczora,
 Zaż to iny rok z wieczora?
 Więc do każdej inna sprawa,
 Inakszy⁶⁹⁶ krok i postawa,
 Bo w szyrokiej⁶⁹⁷ też szerzej kroczy,
 Strząsaj głowę, czasem poskocz,
 W węższej⁶⁹⁸ sie trzeba przygarbić,
 Drobniej stępać, kuczme⁶⁹⁹ skrzywić,

⁶⁸⁰najść (daw.) — znaleźć.

⁶⁸¹zskapieć (daw.) — znikczemnieć, podupaść.

⁶⁸²zepsieć (daw.) — spodleć, podupaść.

⁶⁸³wytecz (daw.) — choroba nożna koni, psów itp.

⁶⁸⁴chramać (daw.) — chromać; chorować.

⁶⁸⁵przyrodzenie (daw.) — natura; cechy wrodzone.

⁶⁸⁶sajan (łac. *sagum*) — suknia żołnierska.

⁶⁸⁷stradyotka (daw.) — krótka szata jeźdźców.

⁶⁸⁸dębić (daw.) — uciskać, naciskać.

⁶⁸⁹delija (daw.) — delia, w daw. stroju szlachty pol. szata wierzchnia, opończa.

⁶⁹⁰wždy (daw.) — przecież, wszak.

⁶⁹¹on (daw.) — dziś: ten.

⁶⁹²czuha (daw.) — szuba, długa suknia podszyta futrem.

⁶⁹³dołoman (daw.) — kurtka wierzchnia, węgierska, dołman.

⁶⁹⁴smard (daw.) — nicpoń, urwis.

⁶⁹⁵rajtarka (daw.) — trzęsienie febryczne.

⁶⁹⁶inakszy (daw.) — inny, odmienny.

⁶⁹⁷szyroki (daw.) — dziś: szeroki.

⁶⁹⁸węższej (daw.) — dziś: węższej.

⁶⁹⁹kuczma (daw.) — rodzaj czapki.

Niewysoko wznosić nogi,
 Aby brząkały ostrogi,
 Wąs pomuskać a czołem bić,
 A to wszystko stoi za nic.
*Gamraci*⁷⁰⁰
 Więc tu ze wsi do wsi jadą
 I przezwali to biesiadą:
 Anoby lepiej zwać nędzą,
 Bo sobie szkapy wywędzą.
 A zać ich więc mała rota,
 Stoi całą noc u płota,
 Rano pan woła gorzałki,
 W stajni nie słyhać opalki:
 „Wywiedz konie, czas nam jechać”.
 Ale wždy źle nie pożegnać,
 Więc sie rzkomo porywają
 Ano ich nic nie wciągają.
 Chodząc sie po izbie klóci,
 Trzykroć sie ode drzwi wróci,
 A drugi sie rozniemoże⁷⁰¹;
 Cóż ci sie stało, nieboże?
 Trzebaby⁷⁰² różanej wódki
 Wypędzić mu ze łba kotki.
 Więc sie chodząc za bok chwyta,
 Jestli⁷⁰³ co pozdno⁷⁰⁴ jadł, pyta.
 Anoby jedno⁷⁰⁵ co dano,
 Jadłby przedsię, chocia rano,
 Więc pod rękę upatruje,
 Jestli go panna żałuje.
 Ale snadź by mi przyboleć,
 Przedsię za jej zdrowie wypić.
 To się czasem na *czczo* spiją,
 Łby sobie piwem pomyją,
 Kampustem⁷⁰⁶ sie popluskają,
 A ostatek podrapają.
 Czeladź woła: „Już czas wsiadać;
 Boć nam nic nie dadzą śniadać⁷⁰⁷!”
 Koń stoi, podgina nogi,
 Choć ma na łbie z pierza rogi,
 A na szyi wisi dzwonek,
 W tyle czyrwony ogonek.
 Więc wsiadszy nań chce, by skakał,
 On, by umiał, snadźby płakał,
 Bo to już nie jadł drugą noc,
 Zginęły mu skoki i moc.
 Więc sie tak włócząc, nie służą,
 A gdzie mogą, tu się dłużą.
 A tak schodzą bracia naszymy⁷⁰⁸,

⁷⁰⁰*gamraci* (daw.) — pieczeniarni: człowiek nawykły żywić się cudzym kosztem, lubiący wygodnie żyć z cudzej pracy; darmożjad.

⁷⁰¹*roznimóc się* — (daw. pisownia: rozniemódz się) rozchorować się; por. *niemoc*: choroba.

⁷⁰²*trzebaby* (daw.) — dziś popr.: trzeba by.

⁷⁰³*jestli* (daw.) — jeśli, czy.

⁷⁰⁴*pozdno* (daw.) — dziś: późno.

⁷⁰⁵*jedno* (daw.) — tylko.

⁷⁰⁶*kampust* (daw.) — maślanka, kwaśne mleko.

⁷⁰⁷*śniadać* (daw.) — jeść śniadanie.

⁷⁰⁸*naszy* (daw.) — dziś: nasi.

Nie jeden się więc przestraszy;
 Bo kiedy już nie będzie nic,
 Dopieroby chciał rządny⁷⁰⁹ być.
 Ano było snadź lepiej wczas,
Dworzanie
 Niż teraz, gdy na czym niemasz⁷¹⁰.
 Aleć i w owych przemory⁷¹¹,
 Co sie cisną między⁷¹² dwory,
 Bo barzo mieszek⁷¹³ niespory⁷¹⁴,
 Ciągnąć się⁷¹⁵ na owy⁷¹⁶ wzory,
 A barzo⁷¹⁷ nam tępią dziatki
 Owy haftowane kwiatki,
 Więc rzezane⁷¹⁸ nogawiczki
 Więc aksamitne trzewiczki,
 Więc tu chodzi jako kurek⁷¹⁹,
 Natknął⁷²⁰ za bieretek⁷²¹ piórek⁷²²,
 Więc czapka mało nie wzleci,
 Ale mieszek barzo śnieci⁷²³.
 Ten przedsie przez pióro goni,
 Jakoż sie obłamał łoni⁷²⁴,
 A trudno ji⁷²⁵ naszychtować⁷²⁶,
 Kiedy niemasz⁷²⁷ co weń schować.
 Bo to złe nastalo na nas,
 Ten aksamit i ten hatłas⁷²⁸.
 Już dziś sukno stoi za nic,
 Mówią, iż w nim ciężko chodzić.
 Lecz snadź więc ciężej, mój panie,
 Gdy i tego nie dostanie,
 A zszywa drugi ony⁷²⁹ płaty,
 Co leda nacz⁷³⁰ podarł szaty,
 Na kuglarstwa, na maszkary,
 Czyniąc Cygany, Tatary.
 Radby potym, by mógł, sprostał⁷³¹,
 By prawym Polakiem został.
 Trudno więc odmieniać twarzy,
 Gdy kto już w swym garnku warzy.
Kupcy

⁷⁰⁹*rządny* (daw.) — porządny, oszczędny, gospodarny.

⁷¹⁰*niemasz* (daw.) — dziś popr.: nie masz.

⁷¹¹*przemor* (daw.) — wielki głód; głód morzący (doprowadzający do śmierci).

⁷¹²*miedzy* (daw.) — dziś: między.

⁷¹³*mieszek* — sakiewka na pieniądze.

⁷¹⁴*niespory* (daw.) — nieduży.

⁷¹⁵*ciągnąć się* (daw.) — wysilać się na wydatki.

⁷¹⁶*owy* (daw.) — dziś: owe.

⁷¹⁷*barzo* (daw.) — dziś: bardzo.

⁷¹⁸*rzezane* (daw.) — wycinane.

⁷¹⁹*kurek* — kogucik.

⁷²⁰*natknąć* — tu: zatknąć.

⁷²¹*bieretek* (daw.) — berecik; beret, biret; nakrycie głowy aksamitne, zwykle okrągłe.

⁷²²*piórek* (daw.) — dziś: piórko.

⁷²³*śnieci* (daw.) — być pustym, zepsutym; por. *śnieć* zepsuty, pusty kłos zboża.

⁷²⁴*łoni* (daw.) — zeszłego roku.

⁷²⁵*ji* (daw.) — dziś: go.

⁷²⁶*naszychtować* (daw.) — nastawić, naprawić.

⁷²⁷*niemasz* (daw.) — dziś popr.: nie masz.

⁷²⁸*hatłas* (daw.) — atlas.

⁷²⁹*ony* (daw.) — dziś: te.

⁷³⁰*leda nacz* (daw.) — na byle co.

⁷³¹*radby (...) sprostał* (daw.) — dziś: rad by sprostał; chętnie by sprostał.

Więc i owi z niższych⁷³² stanów,
 Choć nie mają płatów⁷³³ z łanów,
 Uprzejmie się na to sadzą,
 Nikomu naprzód nie dadzą.
 Ale ty nie patrz na tego,
 Ten snadnie zwetuje swego;
 Ten jeszcze, co stracił łoni⁷³⁴,
 Wszystko na tobie ugoni
 Jedno funtem, drugie łokciem,
 Trudna sprawa z chytrym nokciem⁷³⁵.
 Bo by też nie miał domierzyć,
 Musisz brać, kiedyć chce wierzyć.
 Też ten nie myśli o wojnie,
 Zejdzieć mu się rzeząc⁷³⁶ strojnie,
 Ale ty wždy dla przestachu,
 Radzęć, myśl czasem o płachu⁷³⁷.
 Bo gdy nastaną kłopoty,
 Snadź więc omierzną⁷³⁸ forboty⁷³⁹.
 Radbys⁷⁴⁰ wtenczas smukierza⁷⁴¹ miał,
 Co by żelazem haftował,
 Bo cudny wzór na kabat⁷⁴² płach
 I brzucha więc wždy nie tak strach.
 Ale snadź to próżne rzeczy
 Różne stany mieć na pieczy,
 Bo każdemu według sprawy
 Różno smakują potrawy,
 A drugi czasem o głodzie
 Bywa więc mędrszy po szkodzie.
 Jakożkolwiek w ludziach⁷⁴³ sprawa,
 Wszem smakuje ta potrawa,
 Każdy by swym sprawam⁷⁴⁴ sprostał,
Pokój
 By jedno w pokoju został.
 Bo to pierwszy klenot boży,
 Z którego się zgoda mnoży,
 A co z tego roście potym,
 Mało trzeba mówić o tym.
 Ale zgoda bez miłości,
 A miłość bez sprawiedliwości
 Trudno się snadź ma umnożyć,
 Nie chcemyli niżej złożyć.
 Abowiem snadź w każdym stanie
 Wszędy dziś dobra myśl tanie.
 Każdemu się chce przewodzić,
 Chocia drugi stoi za nic.
 Ale by tak udziałano,

⁷³²niższych (daw.) — dziś: niższych.

⁷³³płat (daw.) — opłata, podatek.

⁷³⁴łoni (daw.) — zeszłego roku.

⁷³⁵nokieć — choroba nożna koni i bydła; tu: nicpoń.

⁷³⁶rzezać (daw.) — wykrawać.

⁷³⁷płach (daw.) — blacha na piersi; obrona.

⁷³⁸omierznąć (daw.) — zbrzydnąć.

⁷³⁹forboty (daw.) — koronka.

⁷⁴⁰radbys (...) miał (daw.) — dziś popr.: rad być miał.

⁷⁴¹smukierz (daw.) — przyozdabiający suknie.

⁷⁴²kabat (daw.) — płaszcz.

⁷⁴³w ludziach (daw.) — dziś: w ludziach, u ludzi.

⁷⁴⁴swym sprawom (daw.) — dziś: swym sprawom.

Żeby mierniej nalewano,
 By można baczyl⁷⁴⁵ chudego⁷⁴⁶,
 Wszystkoby udziałał z niego.
 Ale gdy co poniewoli
 Przydzie czynić, głowa boli.
 Bo i ręka bielsza bywa,
 Gdy jedna drugą umywa:
 A także z (s)pólnej miłości
 Wszystko się snadnie⁷⁴⁷ urości⁷⁴⁸.
 I ludzieby się szerzyli
 Snadź, kędy pierwiej nie byli,
 W których i Bóg kładł swą rozkosz,
 I dziś, gdzie są, snadź gęstszy grosz.
 Bo wždy snadniej z osiadłego
 Bronić się, gdy trzeba tego,
 Niż gdy w polu zajęczego⁷⁴⁹
 Przydzie skakać, czasem psiego.
 A gdzie wždy zaparte⁷⁵⁰ wrota⁷⁵¹,
 Nie tak człek pewien kłopot.
 Bo barzo zły wiatr z tej dziury,
 A strzeż, Boże, gorszej chmury.
 A snadniej wždy przy stodole,
 Niż się ciągnąć z wilkiem w pole.
 Bo słaby Polak na trawie,
 Gdy niemasz⁷⁵² polcia w potrawie,
 I każdy lepszą myśl miewa,
 Kiedy nędze nie używa.
 A tak z nas z osobna każdy
 Radszej⁷⁵³ patrzaj swego zawždy;
 Mało nam po cudzym swarze⁷⁵⁴,
 Snadniej się sam każdy skarze,
 Bo się więc sama myśl kazi,
 Kiedy kogo mroz przyrazi⁷⁵⁵
 Bywa mędrszy na ostatek
 Kogo ćwiczy niedostatek.
 Ale mi się to chytrszy⁷⁵⁶ zda,
 Co swój stan właśnie⁷⁵⁷ rozezna,
 A k'temu na niem⁷⁵⁸ przestawa⁷⁵⁹,
 Ciągnie lyczko⁷⁶⁰, póki stawa⁷⁶¹,
 A nad zwyczaj nic nie broi,
 Ten się przednowia nie boi.

⁷⁴⁵baczyc — uważać, zważać na coś a. kogoś.

⁷⁴⁶chudy (daw.) — tu: biedak.

⁷⁴⁷snadnie (daw.) — łatwo.

⁷⁴⁸urości (daw.) — urosnąć.

⁷⁴⁹zajęczego skakać (daw.) — trwożyć się.

⁷⁵⁰zaparty (daw.) — zamknięty.

⁷⁵¹wrota (daw.) — brama, drzwi.

⁷⁵²niemasz (daw.) — dziś popr.: nie masz.

⁷⁵³radszej (daw.) — dziś: raczej.

⁷⁵⁴swar (daw.) — kłótnia.

⁷⁵⁵przyrazić (daw.) — przycisnąć, przygnieść.

⁷⁵⁶chytrszy (daw.) — dziś: bardziej chytry, sprytniejszy.

⁷⁵⁷właśnie (daw.) — tu: właściwie; w odpowiedni sposób.

⁷⁵⁸niem (daw.) — dziś: nim.

⁷⁵⁹przestawać na czymś (daw.) — poprzestawać na czymś, zadowalać się czymś.

⁷⁶⁰lyczko ciągnąć (daw.) — korzystać.

⁷⁶¹stawać (daw.) — nie brakować, wystarczać.

PLEBAN

Panie, byś chciał wszystko baczyć
Trzebaby⁷⁶² się dłużej ćwiczyć:
Iście uważać każdy stan
Trudno ma wójta, pan i pleban.
Waruj, byś się nie odbłądził⁷⁶³
Będzieszli tak wiele rządził,
Bo snadź iście znać na oko,
Żechmy zabrnęli głęboko.
A radszej się ku brzegu miejmy⁷⁶⁴,
A tych plew darmo nie wiejmy,
Bo nam mało po tym swarze⁷⁶⁵,
A nikt się jem nie ukarze.
O nim to więcej przystoi,
Przełożeni
Co je na to szczęście stroi.
A Bóg je na to przełożył,
By się na wszem z nich rząd mnożył.
A Rzeczpospolita stała,
A ni na czym nie chramała⁷⁶⁶,
Ale snadź i z tego gromu
Przedsie na chromem do domu.
Nam więcej milczeć przystoi,
Kto gędzie⁷⁶⁷, ten niechaj stoi,
A my radszej pokój dajmy,
O czym się innym pytajmy.
Strzeż, ty panie, czynszu, winy⁷⁶⁸,
Jać nie chybię dziesięciny.
Niechaj każdy swobodę ma,
Czasów po myśli używa;
Bo każdy weselszy bywa,
Kiedy swoją piosnkę spiewa.
A zwłaszcza dziś ludzie chytrzy,
Snadnie⁷⁶⁹ się im prawda sprzykrzy.
Ano to wielkie kochanie,
Kto ma wszędy zachowanie.
I wójt, choć tak cicho chodzi,
Jednak on swego ugodzi,
Iście nie puści na skrzydło⁷⁷⁰,
Chocia się zda proste bydło.
A snadź nieborak mało krzyw,
Bo koźdy ptak swym nosem żyw.
A tak, panie, czołem za cześć,
Bo już wieczór, już też czas jeść.
Bo jednak zły swar o głodzie,
A nikt niemądr⁷⁷¹ aż po szkodzie.
Snadź i wójtowi nie smieszno,

⁷⁶²trzebaby (daw.) — dziś popr.: trzeba by.

⁷⁶³odbłądzić się (daw.) — stać się winnym.

⁷⁶⁴radszej się ku brzegu miejmy (daw.) — raczej trzymajmy się brzegu (nie wypływajmy na zbyt głębokie wody); tu: przyn. nie wdawajmy się w zbyt szerokie dywagacje, nie wyciągajmy zbyt śmiałych wniosków.

⁷⁶⁵swar (daw.) — rozmowa, dyskusja, kłótnia.

⁷⁶⁶chramać (daw.) — chromać, chorować; *chramać na czymś*: mieć chory jakiś narząd, część ciała lub miejsce.

⁷⁶⁷gędzić (daw.) — grać na muzycznym instrumencie.

⁷⁶⁸wina (daw.) — grzywna, kara pieniężna.

⁷⁶⁹snadnie (daw.) — łatwo.

⁷⁷⁰puścić na skrzydło (daw.) — zaniedbać.

⁷⁷¹niemądr (daw.) — dziś: niemądry.

Widzę, iż go k'domu teszno⁷⁷².
 A zatym, panie, dobra noc,
 Radź o sobie, co będziesz moc,
 W szczęściu mało miej nadzieje,
 Bo słabo żnie, kto nie sieje;
 A to w obyczaju miewaj,
 Nigdy bez wiosła nie pływaj,
 A karz sie⁷⁷³ onych przygodą,
 Co sie przelękli tą wodą.
 Nie kochaj sie w tej przymowce⁷⁷⁴:
 „Da Bóg na piecu, komu chce”.
 Trzebać wszytkiemu zabieżeć,
 Nie wszytko⁷⁷⁵ na piecu leżeć.
 Bielszy bywa, co sie myje,
 A i wilk leżąc, nie tyje.
 A ja też przy swym kościele,
 Nie zaspię gruszki w popiele.
 Już tak z wójtem, jako mogę,
 Będziem latać swą chudobę.
 Jeszcze dobra noc.

RZECZPOSPOLITA⁷⁷⁶

Ja już jedno⁷⁷⁷ zaglądam zdale [ka]
 Znajdzieli⁷⁷⁸ też jeszcze gdzie [człowieka]
 Aby mie⁷⁷⁹ wždy⁷⁸⁰ kto z łaską w [...]
 Bacząc, że stan prawie uton[...]
 Bo gdziekolwiek mie⁷⁸¹ dziś wspomni[nają,]
 Prawie o żelaznym wilku bają,
 Wszytcy⁷⁸² na ten nierząd narzeka[ją!]
 Widzą, iż źle coś, gdy nic nie dbają.
 Ach, niestotyż⁷⁸³, jakaż to ma żalność
 Patrząc na swych przełożonych zł[osć,]
 A snadź mie⁷⁸⁴ ci więcej opuszczają,
 Którzy ze mnie dobrodziejstwo zn[ają]
 [A mn]ie nie lza jedno⁷⁸⁵ w swych tęsknicach
 [Jęcze]ć, wołać, skarżyć⁷⁸⁶ po ulicach.
 [Bom s]ie w rynku barzo omyliła
 [Wszy]tkę tam swą nadzieję⁷⁸⁷ straciła.

⁷⁷²Widzę, iż go k'domu teszno (daw.) — widzę, że mu tęskno do domu.

⁷⁷³karąć się (daw.) — brać sobie do serca przestrozę.

⁷⁷⁴przymówka (daw.) — przysłowie.

⁷⁷⁵wszytko (daw.) — tylko.

⁷⁷⁶Rzeczpospolita (...) *Ku temu, co czedł* — Dwie ostatnie części dzieła: monolog uosobionej Rzeczpospolitej i końcowy zwrot do czytelnika nie zachowały się w całości. Jedyny ocalały egzemplarz pełnego wydania utworu Mikołaja Reja (wydany w Krakowie przez Macieja Szarffenberka w 1543 r., stanowiący własność biblioteki hr. Potockich w Krakowie, mieszczącej się niegdyś w domu „pod Baranami”, sygnatura biblioteczna A. 1014) jest od tego miejsca uszkodzony. Poprzedni badacze: Ambroży Grabowski, który w 1838 roku sporządził ręczny odpis tekstu, oraz Roman Zawiliński, redaktor wydania źródłowego dla niniejszej edycji, postarali się o dopełnienie tekstu tam, gdzie to było możliwe. Uzupełnienia te zostały ujęte w nawias kwadratowy; tam, gdzie brakuje tekstu, a nie sposób go uzupełnić, wstawiono wielokropek w nawiasie kwadratowym.

⁷⁷⁷jedno (daw.) — tylko.

⁷⁷⁸znajdzieli (daw.) — konstrukcja z partykułą -li: czy znajdzie.

⁷⁷⁹mie — daw. mię; dziś: mnie.

⁷⁸⁰wždy (daw.) — przecież, w końcu.

⁷⁸¹mie — daw. mię; dziś: mnie.

⁷⁸²wszytcy (daw.) — dziś: wszyscy.

⁷⁸³niestotyż — dziś: niestetyż; niestety.

⁷⁸⁴mie — daw. mię; dziś: mnie.

⁷⁸⁵jedno (daw.) — tylko.

⁷⁸⁶skarżyć (daw.) — skarżyć się.

⁷⁸⁷wszytkę tam swą nadzieję straciła (daw.) — straciłam tam całą swą nadzieję.

[Byli] ludzie, którzy prawdę znali,
 [Ci mie z]awsze miłą matką zwali,
 [A g]dym przyszła na tę sprawę płochą,
 [Zdał]am się wszem⁷⁸⁸ niewdzięczną macochą.
 [...]sz też czią na świecie byli,
 [...] jedno⁷⁸⁹ w cnotach się ćwiczyli,
 [Mało] o swych pożytkoch⁷⁹⁰ wiedzieli,
 [Moj]e dobro za wieczny skarb mieli.
 [...] ich mężni ludzie bali,
 [W wiel]kich sławach za swych czasów stali,
 [A ich] sprawy po świecie⁷⁹¹ słyneły,
 [A boga]ctwa zewsząd im płyneły.
 [...] a osobną rozkosz mają,
 [Iż, gdzie] mogą, tu mie⁷⁹² rozciągają.
 [Czynią] sobie rozliczne pożytki,
 [...]ając inne rzeczy wszystkie.
 [Ale kto] zna krotkość wieku swego,
 [A oz]naki upadu przyszłego,
 [Widzi] jawnie, iż źle czyni duszy,
 [Przed]się sobie jednak dobrze tuszy⁷⁹³.
 [...]ie się wszytcy w to wdali,
 [W rozkoszach] wieczne dobro obrali,
 [Nie bacz]ąc, że ty⁷⁹⁴ krotkie⁷⁹⁵ rozkoszy⁷⁹⁶
 [Jem (...)] i razem szczęście z czasem spłoszy.
 Prawie⁷⁹⁷ według zakonu bożego
 Patrzmy swego, nic nam do cudzego.
 Ano na nasze ze wszech stron ćchają⁷⁹⁸,
 Za nic sobie ty⁷⁹⁹ ustawy mają.
 Lecz cóż po tym, chocia wszytcy widzą,
 Iż chocia źle, przedsię się nie wstydzą,
 Upad⁸⁰⁰ bliski a gniew boski baczą,
 Przedsię jednak bujno na to skaczą.
 Zaż⁸⁰¹ się u nas wždy kto w sprawach ćwic[zy?]
 Snać⁸⁰² to rycerz, kto więcej naliczy,
 A gdzie sobie hojniej nalewają,
 Tu każdego za hetmana mają.
 Albo owi w naszym prawie mistrze
 Są dziś u nas za zacne rotmistrze,
 Każdy buja, by ludzi poraził,
 Żeby komu sprawiedliwość skaził.
 Cóż mnie potym, ubogiej sierocie,
 Widzę ludzi w rozkoszach a w zł[ocie]
 Widzę, iż zwonice⁸⁰³ odzierają

⁷⁸⁸*wszem* (daw.) — wszystkim.

⁷⁸⁹*jedno* (daw.) — tylko.

⁷⁹⁰*o pożytkoch* (daw.) — forma Msc.lm, dziś popr.: o pożytkach.

⁷⁹¹*po świecie* (daw.) — po świecie.

⁷⁹²*mie* — daw. mię; dziś: mnie.

⁷⁹³*ruszyć* (daw.) — mieć nadzieję, spodziewać się.

⁷⁹⁴*ty* (daw.) — dziś: te.

⁷⁹⁵*krotkie* (daw.) — dziś: krótkie.

⁷⁹⁶*rozkoszy* (daw.) — forma B.lm, dziś popr.: rozkosze.

⁷⁹⁷*prawie* (daw.) — prawdziwie.

⁷⁹⁸*ćchać* (daw.) — uderzać, niszczyć, psuć; dźgać.

⁷⁹⁹*ty* (daw.) — dziś: te.

⁸⁰⁰*upad* (daw.) — upadek.

⁸⁰¹*zaż się (...)* ćwicy (daw.) — zaliż się ćwicy; czy się ćwicy.)

⁸⁰²*snać* a. *snadź* (daw.) — wszak, przecież.

⁸⁰³*zwonica* (daw.) — dzwonnica.

Zawždy, gdy ten kościół pobijają.
 Ano to snać nie spora robotą,
 Gdy dziurawe w onem płocie wrota,
 A prawie się snać z rozumem mija,
 Kto jedno drze, a drugie pobija.
 A tak, proszę, pomni na to każdy,
 Iż za czasem wszystko⁸⁰⁴ ginie zawždy⁸⁰⁵,
 A iż skokiem prętkość wieku bieży,
 W tem się kochaj, co czynić należy.
 [A bac]zyskli, iż cię szczęście wzniosło⁸⁰⁶,
 [Ma]drze pływaj a dźierz się za wiosło,
 [Bo] nie wzwiesz⁸⁰⁷, gdyć się łodzia⁸⁰⁸ zachwieje,
 Ochyniesz⁸⁰⁹ się iście⁸¹⁰ bez nadzieje⁸¹¹.
 [Bo jest]li⁸¹² cię Bóg na to przełożył,
 [Aby] przez cię w ludziach sprawę mnożył,
 Zawsze bądźże wždy pilen⁸¹³ urzędu,
 [A uk]racaj kędy możesz błędu.
 [Bac]zyskli, iż źle wewnętrzny rząd stoi,
 [Jest]li się też nieprzyjaciel stroi⁸¹⁴,
 [Czy]ń, co słusze⁸¹⁵, a niefolguj⁸¹⁶ sobie,
 [Bo]ć się hojniej to nagrodi tobie.
 [Za] żywota używiesz⁸¹⁷ pokoja,
 [Sła]wa wiecznie będzie stała twoja,
 [A wi]elki skarb po sobie zostawisz,
 [Gdy p]otomkom co dobrego sprawisz.
 [...]ojdą u Boga przysługi,
 [I będ]ziesz miał żywot sławny długi,
 [Nie m]yśl na to doczesne zbieranie,
 [Wie B]óg kto w niem będzie miał kochanie.
 [Wszystk]o się więc to marnie rozchodzi,
 [Jedn]o cnota, ta w dział nie przychodzi,
 [A s]nać ten swój stan nalepiej sprawi,
 [Kt]o ją po sobie w skarbie zostawi.
 [A ta]k proszę, abyście baczyli
 [O]cz⁸¹⁸ mamy przydź⁸¹⁹ wszytcy w krótkiej [chwili].
 [A] wszakeśmy nie Żydowie sobie,
 Pomoż ty mnie, ja, co mogę, tobie.

⁸⁰⁴wszystko (daw.) — wszystko.

⁸⁰⁵zawždy (daw.) — zawsze.

⁸⁰⁶a baczyskli, iż cię szczęście wzniosło (daw.) — konstrukcja z partykułą -li: a jeśli uważasz (zauważysz), że cię szczęście wzniosło.

⁸⁰⁷nie wzwiesz (daw.) — nie dowiesz się.

⁸⁰⁸łodzia (daw.) — łódź.

⁸⁰⁹ochynąć się (daw.) — popaść w niebezpieczeństwo.

⁸¹⁰iście — rzeczywiście, naprawdę.

⁸¹¹bez nadzieje (daw.) — dziś: bez nadziei.

⁸¹²jestli (daw.) — jeśli.

⁸¹³pilen (daw.) — dziś: pilny.

⁸¹⁴stroić się — tu: zbroić się.

⁸¹⁵co słusze (daw.) — co wypada; co jest obowiązkiem.

⁸¹⁶niefolguj (daw.) — dziś popr. ortografia: nie folguj; folgować sobie: pozwalać sobie.

⁸¹⁷używiesz (daw.) — dziś: użyjesz.

⁸¹⁸ocz (daw.) — o co.

⁸¹⁹ocz mamy przydź (daw.) — do czego mamy przyjść; co się z nami stanie.

KU TEMU, CO CZEDŁ⁸²⁰

Mój towarzyszu, jestliżeś⁸²¹ to już czedł,
A iżeś co nietrefnego⁸²² naszedł⁸²³,
Iżby cie wżdy po części ruszyło,
Proszę, abyć nic nad myśl nie było.
Wszak są różno przełożone stany,
W każdym wielką zacność w ludziach [znamy,]
Ale gdy też kto z miary wykroczy,
Nie źle by mu prawdę rzec i w oczy.
Bo acz rozum z człowiekiem sie rodzi,
Lecz snadź⁸²⁴ go więcej z ćwiczenia pr[zychodzi,]
A iż dziwnie w ludziach różne sprawy,
Przy lepszych stać, to jest rozum pra[wy.]
Bo cożkolwiek sie na świecie dzieje,
Ze wszego sie krótkość czasu śmieje.
Sama cnota, ta zawsze dworstwa m[a]
I po śmierci z siebie szydzić nie da.
A tak i ty miej na to baczenie,
Iż jest różne w ludziach⁸²⁵ przyro[dzenie⁸²⁶,]
A rozlicznie ludzkie sprawy rząd[zi —]
Cnoty sie dzierz, tać nigdy n[ie błądzi.]

⁸²⁰*czedł* (daw. forma) — czytał; od daw. *czyść*: czytać, liczyć.

⁸²¹*jestliżeś* (...) *czedł* (daw.) — jeśli czytałeś.

⁸²²*nietrefny* (daw.) — niewłaściwy; mniej stosowny.

⁸²³*naszedł* (daw.) — od: *najść*: znaleźć.

⁸²⁴*snadź* (daw.) — przecież, wszak.

⁸²⁵*w ludziach* (daw. forma) — w ludziach.

⁸²⁶*przyrodzenie* (daw.) — natura, wrodzone cechy.

Ten utwór nie jest objęty majątkowym prawem autorskim i znajduje się w domenie publicznej, co oznacza że możesz go swobodnie wykorzystywać, publikować i rozpowszechniać. Jeśli utwór opatrzony jest dodatkowymi materiałami (przypisy, motywy literackie etc.), które podlegają prawu autorskiemu, to te dodatkowe materiały udostępnione są na licencji Creative Commons Uznanie Autorstwa – Na Tych Samych Warunkach 3.0 PL.

Źródło: <http://wolnelektury.pl/katalog/lektura/krotka-rozprawa-miedzy-trzemi-osobami>

Tekst opracowany na podstawie: Mikołaja Reja z Nagłowic Krótka rozprawa między trzema osobami panem, wójtem a plebanem, 1543, wyd. Roman Zawiliński, Wydawnictwa Akademii Umiejętności w Krakowie, Biblioteka Pisarzy Polskich, Kraków 1892.

Publikacja zrealizowana w ramach projektu Wolne Lektury (<http://wolnelektury.pl>). Reprodukacja cyfrowa wykonana przez Bibliotekę Narodową z egzemplarza pochodzącego ze zbiorów BN.

Opracowanie redakcyjne i przypisy: Aleksandra Sekuła, Marta Niedzialkowska.

Okładka na podstawie: benuski@Flickr, CC BY-SA 2.0

Wesprzyj Wolne Lektury!

Wolne Lektury to projekt fundacji Nowoczesna Polska – organizacji pożytku publicznego działającej na rzecz wolności korzystania z dóbr kultury.

Co roku do domeny publicznej przechodzi twórczość kolejnych autorów. Dzięki Twojemu wsparciu będziemy je mogli udostępnić wszystkim bezpłatnie.

Jak możesz pomóc?

Przekaż 1% podatku na rozwój Wolnych Lektur: Fundacja Nowoczesna Polska, KRS 0000070056.

Pomóż uwolnić konkretną książkę, wspierając zbiórkę na stronie wolnelektury.pl.

Przekaż darowiznę na konto: [szczegóły na stronie Fundacji](#).